

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska priloga „Jutra”.

Štev. 49.

V Ljubljani, dne 17. decembra 1927.

Leto I.

Ob sklepu I. letnika.

Z današnjo številko zaključujemo prvi letnik »Življenja in sveta.«

»Jutrova« tedenska priloga je nastala iz težnje, da se dnevnik, ki spričo silno razširjenega poročevalsko - informativnega obsega moderne žurnalistike ne more več v zadostni meri skrbeti za poučno - vzgojno stran, izpolni z ljudskim magazinom. Le-ta naj prinaša štivo, ki ima nekoliko trajnejšo vrednost, zlasti pa naj na poljuden, lahko umljiv način seznanja širše sloje s pridobitvami znanosti in tehnike, s tujimi kraji in ljudmi, z vsem, kar danes mora vedeti in znati vsak preprost človek, če hoče prospevati v trdem boju za obstanek.

Slovenci nimamo - kakor drugi narodi - posebnih listov za ljudsko samoizobrazbo. Nimamo n. pr. časopisa za popularizacijo prirodnih ved in tehnike. »Jutrova« priloga je objavila v prvem letniku dolgo vrsto poljudnih sestavkov te vrste, ki bi že sami dali lepo knjigo. Takisto je naša priloga nadomestila poljudni časopis za zemljepisno in zgodovinsko samoizobrazbo. Objavili smo nadalje dolgo vrsto podučnih sestavkov iz najrazličnejših panog človeškega znanja, vmes pa je bilo tudi veliko zabavnega gradiva.

Bil je to brez dvoma zanimiv in vreden poizkus. Možnosti so nedogledne, želje najraznovrstnejše; presoja že izvršenega dela je lahko kaj različna. Nekaj pa je vsak čitatelj opazil: napredovali smo že v teku enega leta tako glede vsebine kakor po opremlitvi. Tudi v bodočem letniku nas bo vodila pri delu težnja, da se kolikor moči izpopolnimo in nudimo čitateljem v prijetni, zabavni obliki pravo enciklopedijo sodobnega znanja o življenju in svetu.

Vse zavisi od tega, koliko bodo umeli naročniki »Jutra« sami podpreli ta stremljenje. Resnobni časi so na vidiku, velika tekma med narodi se šele začena, in kakor posameznik, tako mora danes tudi narod kvi najbolj razviti svoje umske sposobnosti. Če poizkušamo po naprednejših deželah, vidimo, da ljudje zelo veliko čitajo. Med vožnjo v vlaku, med odmorom po telesnem delu, ob nedeljah, na prostem, ob vsaki priloiki. Knjige in časopisi, zlasti slednji, ki nude raznovrstno, pestro duševno hrano, so slej ko prej važni

posredovalci v širjenju in posplošenju naobrazbe, hkrati pa tudi najiskrenejši človekovi prijatelji in svetovalci.

Ta vidik nas vodi tudi pri »Življenju in svetu«. Naši sestavki so po veliki večini tako prikrojeni, da jih lahko razume vsak čitatelj z osnovno šolo. Tak način pisanja ni baš lehek, zlasti pri nas ne, kjer manjka sotrudnikov; odtod marsikatera občutna vrzel. Ali primerjava prvih števil s poslednjimi tega letnika pričuje o očitnem napredku. »Življenje in svet« postaja važen pripomoček za razširjenje in poglobitev boljše, naprednejše kulture med našim ljudstvom. Treba je le, da ga vsak čitatelj pazljivo in z ljubeznijo prebira, treba je, da naše ljudstvo prešine ukazelnost, težnja po razširjenju obzorja, po spoznavanju prirode in človeka, po pravi naobrazbi.

Za prihodnji letnik, ki se bo začel po Novem letu, pripravljamo razne preuredbe, ki bodo samo dvignile pomen in ugled našega tednika. Ne samo, da bomo po opremlitvi in vsebini na višini poslednjih števil, temveč bomo šli v vsakem pogledu še dalje. Objavljali bomo stalen, zanimiv roman in skrbeti, da bo pripovedna stran zastopana bolj nego v prvem letniku, kar bo sigurno mnoge naročnike še tesneje združilo z nami. Veliko pozornost bomo posvečali spoznavanju prirode (živalstvu, rastlinstvu itd.), tehniki (nove iznajdbe in velikopotezne naprave); vodili bomo čitatelje s potopisi in z zemljepisnimi sestavki v tuje kraje, med tuje narode, ne da bi pri tem pozabili ožjo in širšo domovino, ki jo vse premalo poznamo. Pripovedovali bomo o zanimivih, tudi za današnjega človeka poučnih pojavih in osebah v preteklosti, seznanjali ga z vprašanji zdravja in bolezni in mu kazali tudi na vseh drugih poljih človeški razvoj in napredek. Podrobnejši program bomo objavili v »Jutru«. Vsaka naša številka bodi prava ljudska čitanka, ki naj jo bralec z veseljem vzame v roko, ki naj ga pouči in zabava in naj mu pomaga lajšati in slajšati življenje.

»Jutrov« primer, ki je osamljen v jugoslovenski žurnalistiki, pričuje, da se naš dnevnik zaveda svoje kulturno-vzgojne dolžnosti. Od naročnikov in prijateljev zdaj zavisi, da z agitacijo za naše liste poplačajo to požrtvovalno stremljenje.

Mladen Kostov (Pašk):

Ljeningrad, mesto spominov.

Po dvajsetdnevem bivanju v Moskvi sem sklenil, da obiščem za nekaj dni še Ljeningrad. Vstopil sem v celico z avtomatičnim telefonom in zahteval železniško postajo, da poizvem, kedaj in s katere postaje odhaja vlak. Rekli so mi, da naj odrinem z oktoberške (nekoč Nikolajevske) postaje in da so trije vlaki: počtni, pospešeni in brzi. Odločil sem se za pospešenega, ki odhaja iz Moskve zvečer. Brž sem se odpravil na pot, sedel v tramvaj in ob petih sem bil že na postaji. Vlak odhaja ob pol osmih, torej imam dovolj časa, sem si mislil in se mirno uvrstil pred blagajniško lino. Ko je prišla vrsta name, sem zahteval vozovnico za Ljeningrad.

— Kateri razred in kakšen vlak?

— ??

— Hitreje državljan! je nervozno vzkliknil uradnik.

— Oprostite, ni mi bilo znano, da je več razredov. Bodite tako prijazni in mi povejte cene!

Uradnik mi pojasni: ta in ta razred, plača se toliko in toliko.

— Pa mi dajte karto tretjega razreda v pospešenem vlaklu!

— Za spanje ali navadno mesto? — me vpraša nervozni uradnik.

— No, pa za spanje, — sem odvrnil, ker nisem imel poguma, da bi ga bil znova vprašal.

Tedaj mi »državljan uradnik« pomoli vozovnico »za spanje« in plačam 21 rubljev, v našem denarju 590 Din.

— Karta velja čez 6 dni, — pripomni.

— Kako, prosim? — sem vprašal osuplo.

— Dejal sem, da karta velja šele čez 6 dni, to se pravi, da je vaš »očered« potovanja za 6 dni.

— To tedaj pomeni, da ne morem danes odpotovati?

— Pojdite k lini št. 8, ondaj dobite pojasnilo! — se je neprijazno obregnil uradnik.

Pri lini št. 8 so mi povedali, da je treba tudi tu, kakor pri marsičem drugem v Rusiji, čakati na »očered«. Država namreč nima dovolj lokomotiv in vozov, pa je promet otežkočen, zato se je treba priglasiti za potovanje vsaj 5—6 dni pred odhodom. Karte se tedaj prodajajo v naprej.

Tako sem bil tudi o tem poučen in sem se lahko s kovčkom v roki vrnil.

Šest dni pozneje sem bil spet na postaji. Ob 7. uri sem vstopil v vagon in našel določeno mi mesto. Bil sem v kompartimanu s štirimi mesti. Vsako »mesto« predstavlja široka postelja na dvig, kakor v kabinah na parnikih. To so stari ruski vagoni; če bi bili snažni, bi bilo prav prijetno.

Nasproti mi sedi mlad dijak in mirno čita »Večno Moskvo«. Zdaj pa zdaj me ošine z nezaupljivim pogledom.

Nad menoj se je že vlegel star gospod, čigar obleka ni v skladu z njegovim inteligentnim obličjem. Vis-à-vis njemu sedi kmetica z dojenčkom, ki nekaj žveči, med tem ko otrok — ne vem, zakaj — joka.

Čakam, da se kateri izmed mojih sopotnikov začne razgovarjati, ali zaman: vsi molče in so čisto ravnodušni nasproti meni.

— Oprostite, državljan, — sem se obrnil k študentu — ali mi lahko poveste, kdaj bo odrinil naš vlak?

— Ob pol osmih, — odgovori suhoparno kakor Anglež.

— In kedaj prispe v Ljeningrad?

— Jutri ob desetih, — reče dijak, ne da bi odvrnil pogled od časnika.

— Boljše spasibo!

Vlak je res odrinil ob pol osmih. Vsi molčimo. Tisti stari gospod je, zdi se, zaspal, kmetica se zaman trudi z otrokom, da bi ga pomirila, študent strmi v časnik. Kadim svalčico za svalčico — pusto mi je. Vstanem in grem po hodniku. V vseh kompartimanih ljudje ali spe ali molčijo. To da bi bili Rusi? Kaj če so Angleži?

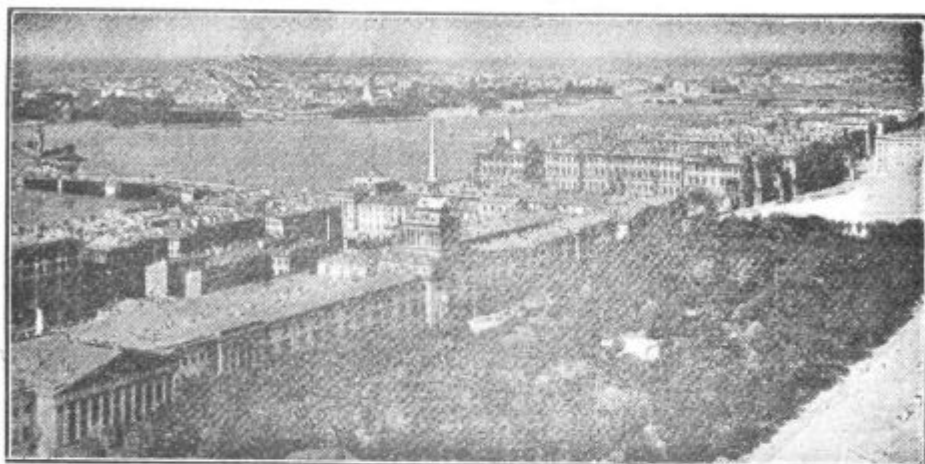
— Oprostite, državljan — sem zopet nagovoril mladega študenta — ali mi lahko poveste naslov kakega hotela v Ljeningradu? Odhajam prvič tja in nikogar ne poznam.

Trudil sem se, da bi pridobil študenta za razgovor, ali mladi mož je samo gledal, a ni črnil besede. Tudi jaz sem ga gledal. »Vi ste tujec?« me vpraša nenadoma. Povem mu, da sem ta in ta; prišel sem v Rusijo kot časnikar iz Pariza in da se nameravam čez nekaj tednov vrniti. Hoteč ga še bolj prepričati, sem mu pokazal novinarsko izkaznico. Mladi mož mi je kmalu verjel, da nisem komunist ali

agent GEPEU-a. Začel mi je odgovarjati, in ko sem mu rekel, da so moji vtiski o Rusiji uprav strašni, se je celo osmelil do besed: »Še niste videli vseh strahot«. Počasi in potihoma mi je razlagal žalostno zgodbo svojega življenja. Njegov oče je bil profesor in

ostavil prtljago v kolodvorski garderobi in urno odšel v Ljeningrad.

Mesto Petra Velikega. Njegova zgodovina je zgodovina ruskega naroda v poslednjih stoletjih.

POGLED NA LJENINGRAD.

socijalist. Ustrelili so ga l. 1919. Mati in starejši brat sta umrla za časa lakote, on pa...

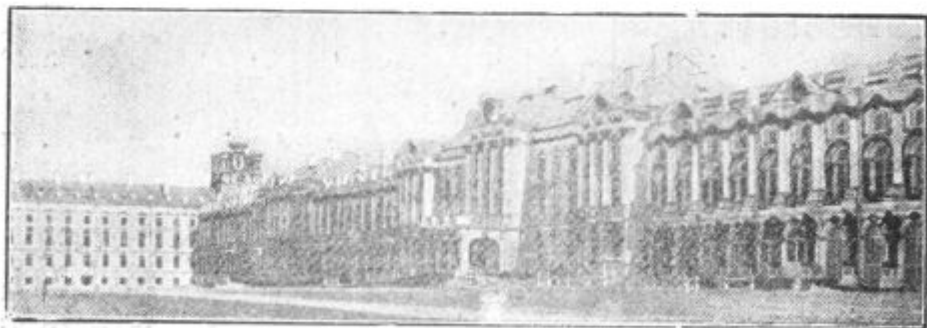
— Zakaj niste hoteli preje odgovarjati na moja vprašanja? — sem ga vprašal.

— Ali ne vidite, da vsi molče? Mar še ne veste, kaj je GEPEU?

Ljeningrad je ogromen muzej boljševiške revolucije in revolucije v marcu l. 1917.

Ljeningrad je veliki spomenik Ljenu, očetu revolucije.

Ljeningrad, rdeč, umazan, poln razvalin in bede, je simbol boljševiškega razkroja in veliki monument nemoči

GRAD PETERHOF v okolici Ljeningrada, nekoč carski dvor, danes muzej.

razgovarjala sva se delj časa. Tiste noči ne bom nikdar pozabil.

Točno ob 10. uri smo prispeli v Ljeningrad. Poslovil sem se od študenta,

rdečega režima.

Pred postajo je velik trg, nekdanja »Znamenskaja ploščad«, zdaj »Ploščad Vosstanija«.

V sredini je spomenik Aleksandra III. Vzlic strašni mržnji do carizma in ruske preteklosti je ta spomenik ostal. Prebil je viharna leta meščanske vojne in še danes dokazuje, da je ruska revolucija kljub vsem strahotam vendar le imela meje in ozire. Seveda je carski spomenik zaznamovan z porogljivim napisom:

»Pugalo.« (Strašilo.)

Takoj, ko pridete iz postaje, opazite ta napis in se spomnite ruske zgodovine.

Na levo se začenja sloveči »Nevski prospekt«, sedaj imenovan »Prospekt 25. oktobra«. Širok bulvard, čisto evropski.

Ustavim se pred nekdanjim dvorcem carja Nikolaja II. Na ogromnem trgu (zdaj »Ploščad Urickago«) še stoji visoka »Aleksandrovskaja kolona«. Trg je pust; med kamenjem poganja trava.

Da, boljševiki niso brezobzirno podirali spomenikov preteklosti, vendar pa niti s prstom ne ganejo, da bi jih bili obvarovali pred zobom časa.

Za vseh deset let boljševiškega režima ni bila v Leningradu zgrajena ne ena hiša. Povsod je ulični tlak razdrt in ceste razruvane. Hiše, ki so bile porušene za časa revolucije, niso še danes popravljene, zbog tega nudi ves Petrograd lice umirajočega mesta. Beračev in potepajoče se dece takisto opaziš na vsakem koraku dovolj — sicer pa te ta pojav spremlja po vsej Rusiji.

Ostal sem v Leningradu nekaj dni in si ogledaval razne znamenitosti.

Tu jih ni malo: tako imaš n. pr. »Azijatski muzej«, eden največjih orientalskih zavodov, potem »Botanični muzej«, »Geološki muzej« itd.

Spomenik Petra I. je ohranjen. Je delo francoskega kiparja Falkonetija in slovi kot eden najlepših evropskih spomenikov. Stoji na podnožju meteorita, ki so ga našli blizu Petrograda.

Tudi še stoji na svojih mestih spomeniki Katarine II., Nikola I., Suvorova i. t. d.

Vsi bivši dvorci so izpremenjeni v raznovrstne pisarne, muzeje in podobno. N. pr. Tavričeski дворец, nekoč дворец knezov Tavridov. Zgrajen je bil l. 1782. Po razpustu »dume« (ruskega parlamenta) je postal središče revolucijskih dogodkov. Tu so bile seje vlade Kerjenskega, pod njegovo streho se je vršila prva seja »sovjetov«. Tu je dne 4. aprila 1917. l. na seji boljševikov

in menjševikov Ljenin prebral svoje sloveče »teze«. Tukaj je imela »Ustavodajna skupščina«, ki so jo boljševiki razgnali, svojo edino sejo. Sedaj je v tem dvorcu Ljeningrajska komunistična univerza.

V »Anickem dvorcu«, ki ga je zgradil v 18. stoletju grof Rozumovski, je mestni muzej. V »Zimskem dvorcu« je umetniški dom. To je ena najlepših Ljeningrajskih palač, delo slovitega Rastrellija (dovršeno l. 1762.). Bil je rezidenca carjev, po revoluciji pa Kerjenskega. V oktobru l. 1917. so ga morali boljševiki z »jurišem« zasesti.

Zanimiv je tudi дворец kneza Jusupova. V poslednjih dneh carstva se je tu zgodil dramatičen dogodek — umor zloglasnega Rasputina. Zdaj je v tej palači »centralni dom delavske prosvete«.

Na Finskem trgu, točno na tistem mestu, kjer je dne 17. aprila 1917 Ljenin, ki se je nekaj dni preje vrnil iz inozemstva, nastopil prvič kot revolucijski govornik (med govorom je imel revolver v roki), so boljševiki postavili velik Ljeninov spomenik. Boljševiški voditelj stoji pred nami kakor živ z iztegnjeno desnico. To je bila njegova priljubljena gesta, ko je govoril množici.

To so slavni spomeniki. Obstoje pa seveda daleko manj slavni.

Na primer je »Ljeninport« — Ljeningrajsko пристanišče. Le - to je vedno mrtvo.

Ljeninport je ruski Trst.

Nemara bi bil ostal še nekaj dni v mestu ob Nevi, toda preganjala me je huda draginja. Samo za hotel (bival sem v državnem hotelu »Ermitaž«) sem plačeval 14 rubljev na dan, to se pravi, čez 300 Din.

A. Š.:

Kako bo na svetu leta 2027?

Skoraj prenapro živimo v našem času; vsak dan nam prinese kako novo presenečenje, novo rešitev tehniških problemov. Človek ni z ničemer zadovoljen, njegov duh neprestano stremi naprej. S stroji, ki naj opravljajo človeku mehanično delo, skuša osvoboditi svojega duha, da bo lažje mislil, snoval in odkrival nove možnosti. Ne zadržema, od leta do leta, preustvarja in oblikuje tehnika sodobno civilizacijo.

Kako bo takrat, ko ne bo več nas, ki to beremo, ko bodo na našem mestu zanamci? Brez dvoma se bo veliko izpremenilo. Skušajmo si s fantazijo naslikati obrise novega stoletja, ki smo mu od leta do leta bližji.

Hiše l. 1927.

Krasen vrt, lepo pročelje, pred ognjem varna streha. Dimnika ni več, le prezračevalne nastavke še vidiš. V stanovanjih ne plapola sveti ogenj domačega ognjišča. Peči in štedilniki so izginili. Predrag je premog, premalo ga je že v zemlji. Uporablja se za izdelovanje olja ali pa se pretvarja v električno energijo.

Šipe so iz nezlomljivega kremenčevega stekla, ki v obilni meri prepušča ultravijoličaste žarke. Luč je izdatnejša in cenejša, ker so žarnice popolnejše in ne razvijajo več toplote, zato pa boljše svetiljo. (L. 1927. razvijajo samo 2—4% električne svetlobe.) Električna je postala vsakdanja, neizogibna v gospodarstvu in v gospodinjstvu, kjer nadomešča človeške roke. Majhni električni aparati meljejo kavo, tolčejo poper, mesijo kruh, zračijo stanovanja, vsrkavajo smeti, brišejo prah, snažijo obleko, čistijo čevlje, perejo in likajo perilo. Štedilnikov ni. Na običajni mizi vidiš skupino električnih loncev in ponev, ki se avtomatično izhlaplajo, kadar je hrana kuhana.

Preobrat v kmetijstvu.

Na poljih ni več oračev; konji ali voli ne vlečejo pluga in brane. Vse delo opravljajo traktorji, ki orjejo globlje in hitreje. Umetna gnojila so tudi že zastarela; dušek se dovaja zemlji naravnost iz zraka. Z električnimi žarki se tudi vedri in oblača, kakor se ljudje zljubi. Kmetu ni več treba trepe-

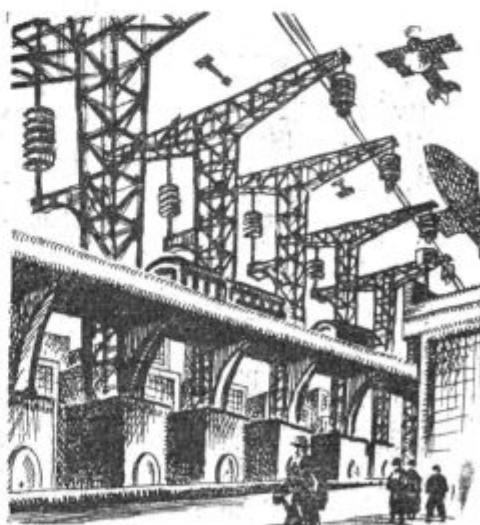
tati pred točo, grom in blisk sta vkročena.

V bodoči tovarni.

Tovarne so postale drugačne. Obdajajo jih lepi parki. Nič več ne izpuhtevajo strupeni plini in ne kvarijo zraka. Kotli, para, premog, parni stroji, lokomobile, lokomotive, parne turbine, visoke peči, topilnice — vse je izginilo. Električna energija tali rude, uliva železo v kalupe, dviga ingote, pomika žerjave in hladi delavcem razgreta čela. Imamo celo vrsto novih litin, med njimi se posebno odlikujejo aluminijeve legure, ki daleko prekašajo jeklo in se rabijo zlasti za prometna sredstva. Človeško delo je omejeno zgolj na vodstvo strojev.

Nova mesta.

Nebotičniki se ne grade. Izkušnja je pokazala, da na ta način ni moči rešiti vprašanja preobljudenosti v velemestih. Milijskih mest so se ljudje naveličali; ustanavljajo se manjša mesta po 100.000 prebivalcev. Vprašanje razdalje med njimi je čisto brezpomembno, ker je pro-

met sijajno organiziran. Obstojte tovarniška, trgovska, pisarniška, vseučiliška in obrtniška mesta. Skupno se upravljajo samo posli, ki se tičejo mest kot celotne edinice. Okoli se razvijajo stanovanjska mesta, ki jih ločijo obsežni nasadi in parki.

Promet.

Kaj preprosto je urejen promet. Široke avenije so obdane z nasadi. Ponoči jih razsvetljujejo mogočni reflektorji. Po ulicah ni nekdanje gneče vozov; samo pešci še hodijo. Kje so konji in kočije? Zelo stari ljudje so videli poslednje... Tudi današnji avto je doigral vlogo; zmanjkalo je nafte in seveda tudi bencina. Elektromobili in električne železnice drve po večnadstropnih podzemnih rovih. Motorje elektromobilov in letal žene električna energija, ki se nabira v lahkih in trdnih akumulatorjih z visoko kapaciteto.

Nad mestom poletavajo letala za krajevni promet, tako zvani avtogiri, ki pristajajo na strehah in terasah. V daljavo in čez ocean plovejo po zraku ogromna letala, celi hoteli, kakor ladje na vodi.

Požar je izbruhnil.

V velikih mestih je bil požar kake palače zmerom strahoten dogodek. Zdaj so poslopja na razne načine zavarovana pred ognjem. Izbruhnil je požar. Glej, prileteli so posebni gasilni avtogiri, ki so zgrajeni iz nezgorljivega materiala (duraluminij) in opremljeni z vodnimi turbinami. Le-te so po dolgih ceveh zvezane s posebno tlačilko, ki črpa vodo iz rezervoarjev in jo tlači v turbino, ki se

cev, letalo obstane in bruha vodo v gorečo hišo. Prostor, kjer so ljudje v nevarnosti, začne gasilec oblivati s posebnim curkom vode.

Seveda so vse požarne signalne naprave znatno popolnejše nego so bile l. 1927. Poseben uradnik stalno nadzoruje vse mesto na radio-sliki. Brž ko se pojavi dim, pritisne na enega izmed gumbov, sirena zatuli in v tistem trenutku se že zapro vse ceste, ki vodijo h gorečemu kompleksu. Jata gasilnih avtogirov priplava po zraku na pomoč.

Radio.

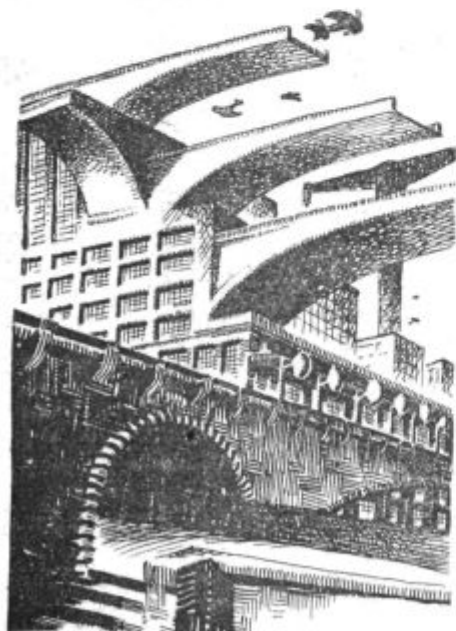
ima vsepovsod izredno važno vlogo. Radio-tehnika je na višku. Vsak človek ima svoj aparat, brez njega se ne moreš

o ničemer informirati. On tvori vez med posameznikom in družbo. Radio prenaša tudi slike, tako da dogodke tudi opazuješ, ne samo poslušаш. Časnikov v taki obliki kot so bili l. 1927., ni več. Postali so nepotrebni. Njih vlogo je prevzel radio, ki ti ob določenem času postreže z vsem, kar hočeš: z novicami, romanom, ilustracijami reklamo itd. Polne sestavke lahko fotografiraš in shraniš. Radio-predstave v gledališčih, ki jih gleda ob istem času sto tisoče ljudi, so kaj vsakdanji pojav.

Elektrika se prenaša po zraku!

Tak napredek je bil mogoč po zaslugi dejstva, da se lahko velike množine električne energije prenašajo brez žic. Daljnovod je skoraj že odslužil. Prime-roma majhna aparaturna zadošča, da

jame sukati in žene vodoravni propeler. Cela naprava se začne dvigati. Ko gasilci prispo v zaželjeno višino, se uravna

sprejme in registrira porabljeno energijo. Seveda ima to velik vpliv tudi na ozračje.

Energije je, kaj pa, na razpolago več ko dovolj. Mogoče je izrabljati tudi solnčno energijo. Na strehah nekaterih višjih hiš obstoje posebne naprave, ki čez dan sprejemajo od solnca svetlobno in toplotno energijo, zvečer pa jo oddajajo mestu v obliki elektrike.

V zraku.

Zračni promet je natanko urejen, a brez policije. Mogočni barvni svetlobni stebri kažejo letalom pot. Velika letala vozijo s hitrostjo 400 do 600 km na uro. Za prekoceanski promet so v rabi raketne ladje, na katerih prideš v nekaj urah iz Evrope v Ameriko. Lete z brzino do 2000 km na uro kakih 15 do 150 km visoko, tako da ne zavise od zraka. V teh višinah je vzduh tako razredčen, da ne kaže skoraj nikakega upora. Pogon se vrši z izpušnimi stroji, ki potiskajo pline z ogromno hitrostjo v zrak. Seveda je ladja tako zaprta, da ne pride vanjo zrak; znotraj se tvori umetelni zrak. V perotnicah teh velikanov, ki merijo 100 do 200 m, so cela stanovanja, kabine vseh razredov; celo koncertne dvorane najdeš.

Še k nadaljnjemu napredku!

Prav l. 2027. je dozorel epohalen problem vezanja energije, ki se sprošča pri razdejanju atomov. Z njim šele nastaja

pravi triumf tehnike: človek postaja res pravi gospodar prirode, vse sile so mu sužnji. Utihi bo ropot strojev in piškanje siren. Neslišno bodo bežali elektromagnetni vozovi brez koles nad cestami, v katerih bodo ležali kabli, izžarevajoč energijo. Vetrni podoben šum opozori človeka na voz zračne železnice. Komaj ga je opazil, že je izginil v nedogledni daljavi. Še gledamo za njim in že je hušknil drugi voz mimo. Pa še nadaljnji čudeži se utegnejo uresničiti. Mostovi iz svetlobnih in električnih žarkov, polnočno solnce, stene iz strjenega zraka in še marsikaj...

Utopije?

Spustimo se spet na tla resničnosti. Leto 1927. se je nagnilo h koncu. Daleč so nas zanesle misli. Alj so nam slikale same neizpolnjive obete? Pomislimo, kaj vse je bilo še pred enim stoletjem neizpolnjivo! Komaj sto let je minilo, kar je stekla prva železnica. Danes imamo električne železnice, avtomobile, letala, zrakoplove. Kdo bi naštel še ostale pred sto leti neizvedljive, v naših dneh pa docela uresničene zamisli in »fantazije«.

Naprej, večno naprej stremi človeški duh! Čitatelj, ki ne verjame v te možnosti, lahko počaka. Če je prav mlad, utegne doživeti dobo, ko ga bo kak nov Voronov s popolnejšimi in bolj zanesljivimi sredstvi pomladil tja do l. 2027.

*Ventura García Calderón:**

Pragozd.

Peruanska novela.

Prav neljubo mi je bilo, ko sem moral prekiniti partijo pokerja, zakaj sreča mi je bila mila. Na ledu shlajeni stout, katerega nam je kapitan ponudil, je bil izvrsten. Igra na karte in črno pivo sta dobro sredstvo, da izpolniš puste ure na krovu, kajti najbližje pristanišče je bilo še dva dni daleč. Tretji častnik se je z roko dotaknil čepice, ko se je bil opravičil kapitanu, ker moti:

»I am sorry, Sir.«

Spodaj blizu ladijskega dna, kjer je zrak ves okužen od vonja po katranu

* Nadarjeni peruanski pisatelj, čigar spisi so prevedeni v svetovne jezike, je pred dnevi umrl.

in polenovkah, je umiral mornar in v zanikrni angleščini prosil, naj poiščejo koga, ki razume španski. Iz tega razloga se je mladi častnik osmelil, da je vstopil v kapitanovo kajuto. Slabe volje sem mu sledil po lepljivih vijugastih stopnicah, kjer so se Angleži žvižgaje oblivali s čebri vode. Posamezni zamorci mešane krvi so plesali nesramne plesne.

»Tu leži,« je zamrmral častnik pred kajuto, kjer sta ob vratih kockala dva mornarčka.

Temni prostor je bil poln svojevrstnega duha spodnjih kabin, ki povzroča ljudem, ki ga niso vajeni, pravo slabost: gost, topel vzduh po strojnem

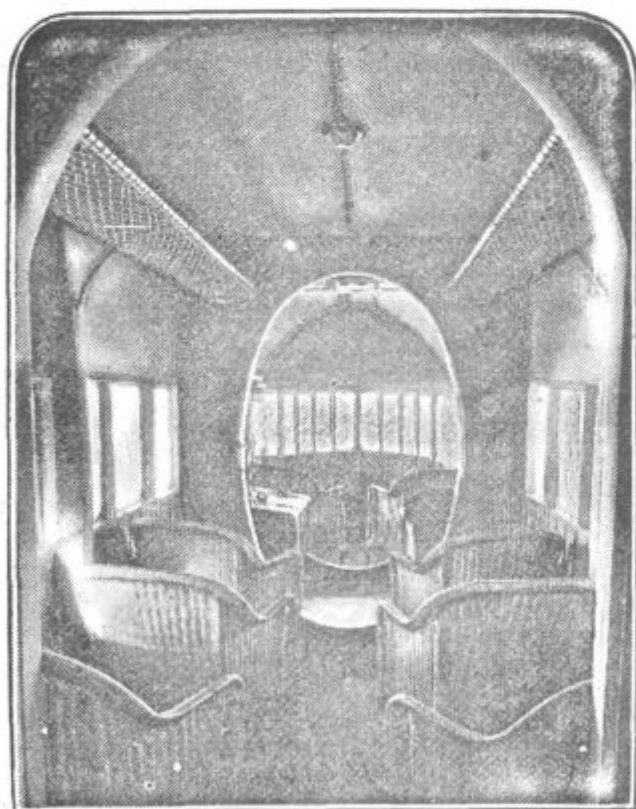
olju, katranu in angleškem tobaku. Skozi okrogle line je prodirala slabotna zamegljena svetloba, tako da sem komaj opazil bolnika, ki je ležal v višnji postelji iz jadravine. Ko sem ga po špansko pozdravil, mu je spreletel žolto obličje lahen drget. Dvoje trepetajočih, oznojenih rok se mi je izprožilo naproti.

»Senor,« je zajecjal, »kakšna sreča!«

Kako se mu je lice zjasnilo, ko je zaslišal, da sem tudi jaz Peruanec. Že štirinajst dni ni mogel spregovoriti niti besedice v svojem materinskem jeziku; pred smrtjo pa je vendar moral komu zaupati grozote, od katerih je poginjal. Iz strahu, da se mu izmuznem, se je krčevito oklenil moje roke.

»Da, senor ... Jaz sem iz mesta Callao,« je pričel v mrzlični razburjenosti. »Pri materi božji, ne odidite, zaklinjam vas! Kmalu, kmalu bo vse minilo in vas ne bom več nadlegoval. Tu-le imate prstan, ponesite ga moji

materi, in še to otroško sliko, da, in še ta zavojček. Lepa hvala, senor!... Utrujam vas... kaj ne? Hvala, tisočkrat hvala!... Zakaj sem šel v Iquitos? Kakor vsi drugi: da bi si pridobil premoženje. Nikar ne hodite tja, senor, nikdar! Poznate pragozd? Ah, torej so vam pripovedovali o tem peklu? Če dospe človek ponoči, bega kakor blazen okoli. Usta se mu zapanijo in tuli, tuli, da hoče proč, daleč proč. Ko bi se v taborišču vsaj spati dalo! Toda vse kriči, vse prepeva, vse toži, senor. Divje zveri še niso najhujše, sikanje klopotič ne, ki celo Indijance navdaja z grozo. Kakor človek prihaja pokonci in udarja z repom ob kavčukova drevesa. Pa opice, senor, ki zasledujejo človeka in se mu rogajo! In papagaji! Njihov posmeh vam raztrga ušesa. Zaman streljate nanje! Vstal sem in postal nekaj nabojev, ali to vam utegne biti v zlo, kadar je pragozd v mesečini. Nihče ne ve, kaj vse leta po zraku, nih-

TAKO POTUJEMO ŽE DANES V ZRAKU. (Glej članek: Kako bo na svetu l. 2027.)

če ne pozna korakov, ne tajmstvenega šuma, ki se izgublja med drevjem... Samo nekaj je krasno, ta čudoviti vonj! Vonj, senor, ki ga nikdar ne pozabite. Rad bi se bil vrnil, da bi ga mogel še enkrat vdihavati.

Na vse zgodaj — pravkar sem hotel zapustiti tabor, da bi šel navrtat kavčukova drevesa — nas skliče don Cristobal, Brazilijanec: »Mravlje prihajajo!« In kakšne mravlje! Debele kakor palec, celo rujavo morje jih je, in vse gomaze preko jase proti taboru. Sto jih lahko pobijete, senor, toda milijone? Ne morete se jim ustavljati. Preden pa smo pobegnili, je splašena otrovnica plčila gospodarja v roko. Tu pomaga samo eno. Načeli smo nekaj nabojev, stresli smodnik na rano in zapalili. Razgnalo je meso, raztrgalo ga... sami drobci. Rešili smo ga. Ampak pot, ki je bila pred nami! Nosili smo dona Cristobala na nosilnici, ki smo jo spleli iz vej in ponchov. V košatih vrhovih so čepele tolpe opic in nas obmetavale z odmrlimi vejami. Pa pagaji so se drli, kakor da hočejo naznaniti vsemu gozdu naš prihod. Če se jih je dvignila velika jata, nisi mogel pogledati v čisto stran, ker te je lesket barv slepil kakor sonce. In deževalo je puščic, ne da bi vedeli, odkod so prihajale. Vselej od zgoraj, kakor iz nebes. Kff... Kff... Prebodle so krščenege človeka, preden je našel dovolj časa, da obudi kes in obžalovanje, in so ga pribile k tlom. Patron je kričal po portugalsko na nas, naj streljamo. Kam senor? Ves gozd je bil poln šuma... Toda še huje je, kadar vse utihne! Trepetaje pričakuješ, kaj pride zdaj: rjovenje, puščice, kako naj vem, kaj! Nekega moža se je lotila bolezen beriberi, nekaka tropična mrzlica, senor. Čeljusti pokajo in ljudje cepajo kakor muhe. Kaj sem dejal?... Da, bolnik je pričel kričati kakor blazen in se je z enim samim skokom vrgel v vodo. Nič več ga ni bilo na površino. Z revolverji smo morali braniti ostalim, da niso poskakali za njim. V močvirju so mrgoleli kajmani. Kinin je pošel, niti za ščepc ga ni bilo več...

Ali vas utrujam senor! V tem peklu sem torej živel. Ne samo živel, ne, celo navadil sem se nanj. Dolgo časa sem ostal pri miroljubnem plemenu campskih Indijancev. Zakaj? Senor, spečal sem se z brhko Indijanko, ki mi je rodila malega Indijanca. Poglejte foto-

grafijo! Ali nima mali čisto mojih potez? Tistega strašnega dne nismo bili skupaj. Drugače mi je vsako jutro pomagala; da sva navrtala kavčukova drevesa, zvečer pa sva šla iskat čaše, v katere je čez dan kapljal kavčukov sok.

O čričku machacui še niste nikoli slišali? O *metulju*, ki je *gad*? Že? Kaj pravite o tem? Kaj ni prekrasna, ta mala letéča rožica? In vendar ima zastrupljeno želó!... Zvečer šele izleti in prosto, zakaj insekt je napol slep. Brž ko se shladí, vam zapušča prav kakor netopir svoje skrivališče in leti naravnost tja, kjer vidi luč. No, zvečer je bilo, ko je moja drobna Indijanka krenila z malim v okotico, da pobere posode s kavčukom. Ko se je stemnilo, je prižgala svetiljko. Machacui je priletel, kakor sem vam povedal; otrok je neznanško kričal, a jaz o vsem tem nisem imel niti pojma. Toda mati je poznala te strašne živali, videla krvavečo laket in divje zrla na vse strani, kakor da išče pomoči. Senor, samo Indijanka je zmožna storiti kaj takega! Pobliskovo je pokleknila, nabrusila klino, nato... nato je odsekala roko prav ob komolcu. Kakor do so jo meni odsekali, tako bolečino sem začutil! Krik in stokanje se je razlegalo tako glasno, da se je zdelo, da gozd molči. Kakor blaznež sem hotel privezati ročico na komolec. Ali si lahko zamislite ta prizor? Mati je s krpo svoje srajce obvila štulo in je molče stekla v smeri proti taborišču, kjer je patron nekaj malega razumel o zdravilstvu in bi morda utegnil pomagati; tekla je skozi ponočni gozd, ki je bil poln svetlikajočih žuželk, rjovenja zverí-roparic in grozo vzbujajočega rožljanja klopotač. Celó uro je tekla, brez počitka, jaz za njo. V rokah sem držal pripravljeno puško, da streljam na tigrá. Od kapi zadeta, se je mrtva zgrudila. Ondi je poginilo tudi moje ječeče dete, tam v peklenskem gozdu... Kot papir bel je ležal otrok, ki se mu je bledlo, pod drevesom. Tedajci je s silnim zaletom tiger, ki nas je zalezoval, skočil iz temačne zasede. popadel malega in izginil z njim...

Ne vem, kako sem prišel v Manaos. Takoj sem našel službo na krovu, da bi se vrnil prej ko mogoče v domovino... Bil je prekrasen metuljček, senor, metuljček s strupenim želóm. Povejte mi zavoljo usmiljenja božjega, je-li pravično, da sem tako izgubil ma-

lega angelčka? Bil je metuljček, ves pisan, lepo mavričast, čudokrasen metuljček...»

Znojne roke, ki so trdno oklepale mojo desnico, so se stisnile v krčmu in

ta preprosti mož je umrl z besedo »machacui« na ustnah.

Ko sem odvezal vrečico, sem našel v njej vso rujavo in posušeno ročico njegovega mrtvega otroka.

Med večnimi ledeniki.

Na vrhovih Alp in na skrajnem severu.

Ali vam, prebivalcem pokrajin z milim podnebjem, ne šine mrzav po udih, če se spomnite večnega ledu in hude zime v severnih pokrajinah naše zemlje? Kljub temu pa so tisti kraji polni dražesti in prirodnih lepote. Visoke planine nam tudi v toplejših pokrajinah nude živo sliko polarnih krajev. Poznate li ledenike? Visoke Alpe jih imajo; naš oče Triglav kaže le prvo stopnjo. Ledenike štejemo k najlepšim pokrajinskim slikam. Človeku dajejo nepopisen užitek, napajajoč ga z navdušenjem za prirodno lepoto, ki je ne more nadkriliti nič drugega na svetu. Kdor je videl Alpe in spoznal njih očarljivost; kdor je občudoval velika na Bernina in Mont Blanc, ve, da mogočnost in lepota Alp ni v divnozelenih dolinah, ne v strmih obronkih, ponosnih in ošabnih skalah in pečinah, ko žare v večernem solncu; tudi ne v ostrih grebenih in granitnih koničastih vršacih, temveč jo najdemo stoprav nekoliko višje, ondaj, kjer so vsi vrhunci pokriti z debelim plaščem snega in ledu. Tu so Alpe najbolj vzvišene, tu kraljuje tisti tajinstveni in sveti prirodni mir v vsej svoji nedosežni beli krasoti. Ljudi zaradi tega tolikanj mika v planine, ker ondaj pozabijo malenkost in ničemurnost mestnega življenja in vsaj za nekaj ur uživajo prostost in mir. Ne vabi jih zgolj zelenilo planinskih gozdov in trat ali solnce, zrak in očarljivost gora; dolgo in vztrajno se povzpenjajo v še večje višine, nestrno pričakujoč trenotka, ko bodo prišli na vrhove in bo pod njimi namesto kamenja led in sneg ledenikov. Ljudem, ki so navdušeni za prirodo, ni mar za napore in nevarnosti; preveč jih omamlja lepota večnega ledu in vabi vse višje na gorske vrhove.

Alpski ledeniki.

Ledeniki v Alpah niso vedno baš visoko nad planinskimi dolinami. Alpske doline, po katerih še teče železnica, so

ponekod v višini 2000 metrov. Kakor dolgi jeziki lijejo ledeniki čez planino. Divne so njihove ledene stene, vse izprekrižane v raznih odtenkih od bele do zeleno-modre barve. Njih led ni iste vrste kakor led, ki ga vidimo po zimi na naših vodah. Sestavljen je namreč iz zrnca. Je tudi drugega izvora. Nastaja iz velike množine snega, ki vsako leto zasipuje alpske višine in se ondaj kopiči v velikih zamehtih. Ta sneg najprej zmrzne; zvezdnati kosmiči se izpremenijo v zrnca. Ko jame solnce okoli poldneva močno pripekati, oživi snežna površina in majhni potočki teko po površini. Voda prodira v sneg in ondaj zopet zmrzne, skozi sneg pa uhajajo zračni mehurčki. Tako nastane pod vplivom solca in tlaka iz zrnatega snega zrnat, prozoren, modrikast led ledenika. Njegova zrnca so neenaka. Nekatera so majhna kakor grah, druga pa so debelejša od pesti.

Začuden stojiš pred ledenikom in misliš, da je zmrznjena reka. Samo iz konice njegovega jezika teče majhen potok. Krenil je na pot, da tudi on pripomore preluknjati in razdejati gorsko telo. Radostno žubori, kakor da bi se veselil, da se je otel iz ledenega zajetja in da je tudi njemu napočil čas, ko se lahko razmahne. To je zmagal solca nad ledom, ki na svojih južnih mejah, kjer je že toplejše ozračje, ne more več kljubovati solnčni goroti in se vrača v prirodo v obliko vode.

Dolga je zgodba tega ledu. Poletimo v duhu pred ledenik Aletsch, ki se spušča z vrhuncev nebotične planine, na kateri počiva v svoji večnobeli obleki divna boginja Jungfrau. To je največji alpski ledenik. Poslušajmo povest leda, njegovih ledenih zrnca pri spodnjem robu ledenika.

Led pripoveduje svoje zgodbe.

Bilo je pred več ko 400 leti, ko se je nekega dne spustilo iz oblakov nešte-

vilno lepih in pravih snežink. Padle smo na vrhunec te planine. Obtičale smo na pečini in smo bile nekaj časa ondi ohranjene. Nekega dne pa smo spodrsnile na sneženo zbirališče Aletscha. Tu smo se jele pod vplivom gorkote počasi izpreminjati v zrnati sneg in led. Naš obseg se je zmanjšal

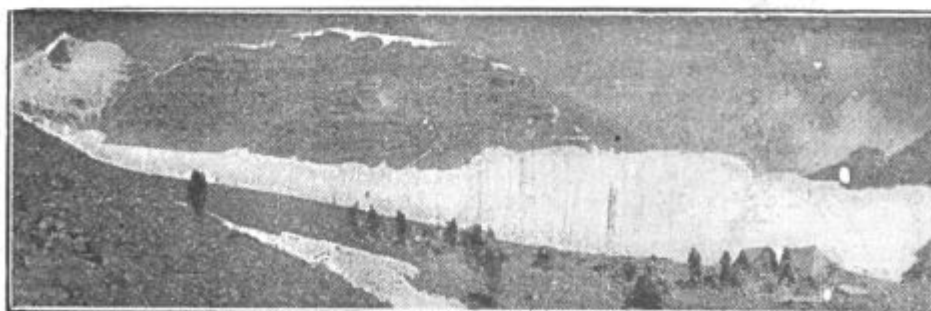
še poti pa ni bila pozimi ista ko poleti. Težavna je bila naša pot in težko delo smo morale opravljati. Naša zrnca so vedno drsela navzdol, neprestano so bila zaposlena. Ko so prilezla na dno ledenika, so se spotaknila ob kamene in so ga ponesle s seboj. Naša glavna naloga je bila, da izgladimo

LEDENI VRHOVI HIMALAJE.

za eno osmino. Tudi zdaj nismo ostale dolgo na istem mestu. Šle smo po že utrti poti našega ledenika, ki so ga pred neznansko dolgim časom pripravile naše posestrime. Prjela nas je

in kakor zrcalo izbrusimo svoje korito. Zato smo na poti drobile kamenje v droben grušč in pesek, da si olajšamo delo. Na vsej poti smo zapisovale v pečine svojo zgodovino, da jo bo-

BLIZU MOUNT EVERESTA.

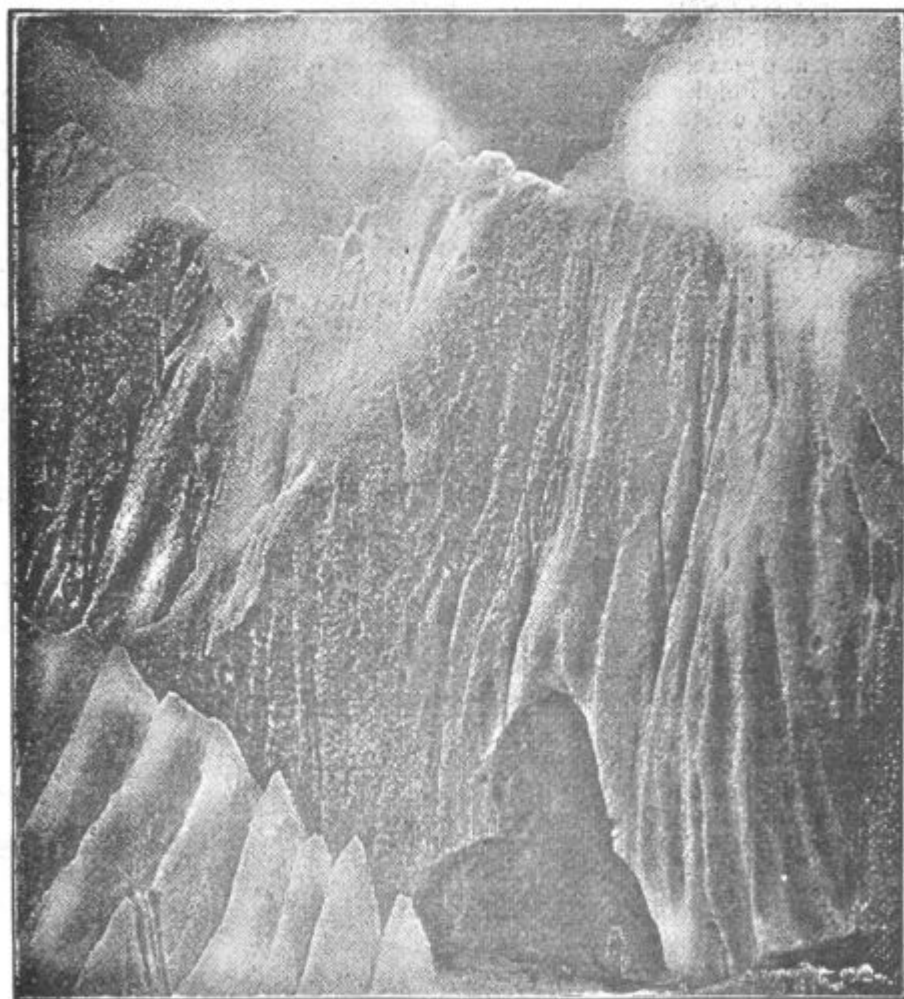
neka neodoljiva moč; nastopile smo 24 kilometrov dolgo potovanje. Kljub vsemu naporu nismo prišle v enem dnevu dalje od pol metra. Dolžina na-

do lahko brali tudi poznejši človeški rodovi. Kamenje, preko katerega smo se valile, smo do dobra izgledile, ono pa, ki smo ga ponesle s sabo, smo lepo

zaoblile in izbrusile, da bo večše oko takoj spoznalo, da je to kamenje potovalo z nami.

Ko pa smo na poti srečale kako višjo skalo, smo se ji morale ukloniti s poti; bila je prestrma, da bi se bile povzpele na njo. Razdvojile smo se, a skala je ostala kakor otok med nami; venomer smo ji pretile, češ, le čakaj, velikan,

je padel v naše razpoke in postal žrtev bele smrti. Na svoji površini smo tudi nosile veliko kamenja, ki se je pozneje nakopičilo na našem spodnjem robu. Od zgoraj nas je motrilo sonce, ki ima zlasti poleti za nas strašno topilno moč, od spodaj pa nas je talila zemeljska toplota, in tudi vreli in voda, ki je je tem več na naši poti, čim glob-

HIMALAJSKI LEDENIKI.

nemara bomo tudi tebe kmalu izpodkopale! Na strmih obronkih nismo mogle ostati še dalje v skupni plasti. Raztrgale smo se na ledene kosce in smo dolgo časa ustvarjale bizarne oblike, dokler se nismo v nadaljnjem toku zopet združile in zlele. Zdaj so nam vse rane zacelile. Marsikateri planinec

lje prihajamo, nam je krajšala življenje. Voda se zbira v potok, ki teče iz ledenikovega jezika, često iz velikih izdrtih vrat.

Bilo je v ledeni dobi...

Dandanes imamo kratko pot, saj največji ledeniki niso daljši od 25 ki-

lometrov. Drugače je bilo ob svitanju človeškega rodu, za časa, ko je človeški rod šele nastajal. Cujte, kaj vemo povedati o prvi polovici četrte dobe zemeljske zgodovine, o oni perijodi, ki jo imenujejo diluvijalna. To je prav za prav najmlajša preteklost zemlje. Pred 100.000 leti nemara. Ogromne mase ledu so pokrivalo Alpe. Ledeniki so napolnjevali vse doline in se raztezali celo po ravninah. Njih led je bil ponekod debel 1000 metrov in še več. Še danes niso znani vzroki tega čudnega pojava. Pojdite na lombardsko ravnino, v dolino Saone, v zgornje doline Save in Drave, kjer danes na daleč in široko ni ledenika. Povsod boste našli ostanke grobelj, ki so jih nasule ledene plasti, povsod so ostanki mičnih ledeniških amfiteatrov, v čijih sredini se zrcalijo temna jezera. Ti ledeniki so nosili s seboj mnogo sto, da, celo več tisoč ton težkih kosov granita in drugega kamenja, ki še danes tako skrivnostno počiva na raznih mestih alpskega predgorja. V tej pokrajini so granitni hribi pravi tujci. Treba je iti sto in še več kilometrov v Alpe; tam je njihova prava domovina. Kaj naj rečemo šele o tistem ogromnem ledenem plašču, ki je pokrival velik del severne Evrope in Azije in je segal skoraj do Berlina in Moskve?!

Tako smo torej mi, nekdanje snežinke, znatno izpremenile obličje Alp. V tisti dobi smo bile velika sila, danes smo le bolj za okras.

Vsakih 35 let...

V spomin na ledeno dobo, na njena glacialna in interglacialna razdobja se v nas približno vsakih 35 let vzbudi novo življenje. Jamemo se širiti in napredovati, toda kmalu nas druge sile zopet uženejo v prave meje. Vi se nemara smejete tem poizkusom, toda zahvalite Boga, da nismo v vaših krajih tako močne kot nekoč. Vsa vaša kultura, ki se ž njo toliko bahate, bi bila izginila v našem ledenem objemu. Danes so ledeniki usmiljeni z ljudmi. Kdo ve, ali bodo večno tako ponižni in zadovoljni, če se ljudje povzpenjajo k njim. Ali je izključeno, da bi se ledena doba zopet ponovila? Ali ni nemogoče, da bi ledeniki kedaj spet segli globoko v doline in prisilili ljudi k bupnemu boju z ledeno smrtjo?

Nič ni nemogoče.

Ledene priče davnih dob molče in čakajo.

To je zgodba, ki nam jo pripovedujejo ledeniki.

Gibanje ledenikov.

Največji ledeniki alpskega tipa so na visokih planotah osrednje Azije. Ledeniki Himalaje in Tijenšana so na mnogih mestih dolgi do 60 km ter prevale na dan 3—6 metrov.

Alpski ledeniki tedaj ne mirujejo, marveč se gibljejo počasi kakor kazalec na uri. Ali vas ledenik ne spominja reke in njenega toka? Toda reka je pri izviru najmanjša, medtem ko je ledenik ondi največji in najsilnejši, a na »ustju«, na spodnjem robu je najmanjši. Tudi ledenik ima svoj »padec«, kjer se hitreje giblje; navadno je to kakšno mesto v sredini. Pri robu nalikuje rečnim serpentinam.

Razen teh dolinskih ledenikov so v Alpah še manjši ledeniki, ki ne segajo preko snežene meje in vise kakor ozki jarki s slemena gorskih masivov, zato jih imenujejo *viseči ledeniki*. Ta tip je posebno značilen za Pireneje, a najdeš ga v lepih oblikah tudi v Alpah, zlasti v skupini Mont Blanca.

Nov tip ledenika srečujemo na Norveškem, v tej romantični deželi fjordov. Ondi so posamezna gorska rebra pokrita z debelimi plastmi snega in ledu; iz tega pokrivala tu in tam mole v dolino, ponekod celo do morja, kratki ledenikovi jeziki. V Alpah ima vsak ledenik lastno zbirališče, na Norveškem pa jih več tako rekoč živi za isto mizo.

Deset odstotkov vsega zemeljskega kopna pokriva led, ki zavzema prostor 15 milijonov četvornih kilometrov.

V polarnih krajih, med Eskimi.

Prava domovina ledu so dandanes polarni kraji. Skandinavski tip ledenika izginja in prehaja v kopneni led, kakor ga vidimo v tolikih masah ondi na daljnem severu, na Grönlandu. Nepopisni so čari te tajinstvene bele pokrajine, kjer se v polarni svetlobi zimske noči hrupno trgajo ledeniki in padajo v razburkano divje morje. Tu imate pravo sliko ledene dobe. V ozadju fjorda se dviga visoka ledena pečina. To je jezik ledenika, ki se lomi v morje, medtem ko ledene plošče, ki so včasih visoke kakor gore, plovejo proč od brega in jadrajo — v strah morjeplovcem — daleč po vodi. Morske struje jih često zanesejo v toplejše pokrajine, kjer pa jih morje kmalu stali in izbrše s površine.

Če greš od obale dalje v notranjost, vidiš, da so tla, kamor ti pogleda oko, iz samega leda. To je kopneni led, ki je mestoma debel do tisoč metrov. Še dalje v notranjosti so ogromni sneženi zameti, snežena zbirališča, iz katerih se spuščajo ledene poljane. Površina teh ogromnih ledenišč na Grönlandu iznaša približno 2 milijona km². Kopneni led pa se neprestano giblje in izroča svoj odvišen del morju, ki buta ob njegov rob. Gibanje takega ledu je, kajpa, hitrejše; pred »ustjem« v morje dosega hitrost 10 do 20 m na dan. Ledeni oklep Grönlanda je celoten; nič ga ne prekinja in ne okrnja, zakaj kamenje se pojavlja stoprav med ledeniki, ob obali, ki jo krasi fjordi.

V tej čarobni, čeprav strahotni prirodi se je naselil človek — Eskim, ki bije hude boje z neizprosno narodo. Nikjer ni narava tolikanj okrutna ko tu. Eskimo živi predvsem od lova na ribe — tjulenje — čijih koža mu nudi oblečilo in celo materijal za čoln, tako zvan »kajak«. Meso in slanino uporablja za hrano. Z veliko veččino si izdeluje sulice in harpune: v na videz bornih kajakih drzno plove po vzburkanem morju in s sigurno roko lovi svoj plen, ki mu dela hude preglavice, preden ga spravi na varno. Mnog ribič plača z življenjem svojo naravno skrb za vsakdanjo hrano. Marsikateri se izgubi v razpokah kopnega ledu ali pogine v lovu na severnega jelena in belega medveda. Eskimi ne vprašujejo dolgo, kam je izginil pogrešanec; verujejo, da je odšel med velikane »kivitot«, ki bivajo v daljni notranjosti ledenega kopna, v pokrajinah, ki so večini Eskimov docela neznane.

Eskim je pagan. Vzlic temu pa ima ta maloštevilni narod dokaj visoke

navrstvene pojme. Le-ti so plod ledene prirode. »Ljubljena domovina!« je nedavno pisal neki Eskim. »Dobro je, da si pokrita z ledom in snegom. Dobro je, da so tvoje pečine, ki nemara skrivajo v sebi zlato in srebro — reči, katere tolikanj vzbujajo pohlep kristjanov — pokrite z neskončnim snegom in ledom in nepristopne tujcem. Tvoja nerodovitnost je sreča; ona nas brani pred nasiljem in osvajanji!«

A tudi Eskime so našli neukrotljivi Evropci. Predvsem so se naselili med njimi različni misijonarji, ki skušajo prebivalce prekrstiti in »kultivirati«. Ali njihov trud je bil dosihmal dokaj jalov, čeprav je danska vlada, ki si lasti nekak protektorat nad Eskimi, postopala jako obzirno. Natura teh ljudi, čijih način življenja, morala in vera so povsem prilagojeni ondodnim živlenskimi razmeram, se ne da zlahka obrniti na povsem drugo plat. Misijonarji so zanesli v polarno deželo več slabega nego dobrega. Danes ta nekoč čili in trdi narod čedalje bolj propada. Edino zdravilo bi bilo, da vse tuje misije zapuste te kraje, ki so tako in tako sovražni prebivalcem iz dežel milejšega podnebja. Naj puste Eskimu, da živi svoje primitivno, a naravno življenje, ki ga edino lahko ohrani v ledeni deželi.

Evropskim prišlecem so pravili Eskimi: »Vi da bi nas poboljšali in učili morale, vi, ki se ubijate med seboj, vohskujete in to klanje še poveličujete?!« V medsebojni pomoči in ljubezni nam je pokazal ta narod tako vzorne nazore, da bi pred njimi utegnil marsikak belopolti Arijeec zardeti kakor ledeni bregovi Grönlanda, kadar jih obsine zahajajoče sonce.

Po dr. Salopeku, »Priroda«.

Gamma:

Hozana tebi, duh človeški!

V zvononju zvonov, ki vabijo k polnočnici, zaznavam udarce misli. To tajnostni zvonovi nad zemljo zvone, govore v nočni temi:

Veliki, zmagoviti duh človeštva, hozana tebi!

Na zemlji se je našlo človeštvo: ne vemo kako, po čudežu ali brez čudeža, tolpa divjakov nagih, brez misli, brez govora, brez lepote, brez boga; za večnost pa mu je bil dan velik voditelj.

velik duh, neumljiv, skrivnosten duh — duh človeštva.

Nešteto strahotnih preizkušenj je moralo prebiti človeštvo, zakaj našlo je bilo dva grozna nasprotnika: priroda in človeštvo.

Ni zmagala priroda, še sama je učila, kako se premaguje človeštvo; ali drugi človeški sovražnik — človeštvo samo — je bil stokrat strašnejši.

Sam zoper sebe se je bil dvignil človek in izmišljal orožje, zanke in pasti; sto prepadov je iznašel in vohal neprestano, kako bi samega sebe vrgel v prepad. Karkoli je velikega izumil, karkoli je z bojem iztrgal prirodi, vse je v svojem blaznem pohlepu obrnil sebi v pogubo.

Kulturo si je bil priboril in se s kulturo pomehkužil do gnilobe; bogastvo si je bil pridobil in ga izpremenil v morilno kugo razkošja, iz hrabrosti in telesne moči si vzgaja militarizem, to kovinsko pošast, ki izžema svet; zmagoval je z delom in ga sproti izpreminjal v suženjstvo; iznajdbe duha je vsekdar zlorabljal za ubijanje, hlastno in brez pokoja iskaje, kako bi bolj uničil samega sebe, kako bi s čudežnil strojem ubil v eni minuti milijone ljudi. Z vero se je bil mučil in jo je nato zlorabil za mučenje; plodečo moč ljubezni je izpridil v prostitucijo in prešustvo; armade otrok je bil splodil in spojene hitro uničil, velike duhove rodil in rojene kmalu pomandral. Stroje je bil postavil za sužnje in se jim sam vdinjal kot suženj. Zemljo, ki jo je bil premagal in požlahtnil, je znova izpremenil v puščavo. Zmagoslavno je zblížal prirodo s človekom, nato ra se je zavil, kakor Herakles v Nesov plašč, v smrtno sovraštvo zoper človeka.

Tako je vstajal demon za demonom iz globin človeštva, a človeštvo ni premaslo človeštva in je ostalo neuničljivo.

V zvonjenju zvonov, ki oznanjajo polnoč, grme udarci misli; ti zvonovi

z oboka duhov zvone, zvone v nočni temi.

Demone, ki jih je poklicalo človeštvo samo, mora človeštvo zopet premagati. Samo to bo človeštvo ohranilo, kar si je pridobilo v boju zoper samega sebe in plačalo z neizmernimi bolestmi, s krvjo in obupom. V večnost teče cesta, polna človeških zablod in trpljenja, poškopljena s krvjo in možgani, toda končno bo zmagalo nad samim seboj, nad svojo lastno negacijo neuničljivo človeštvo.

Če najhujši sovrag, — človeštvo — ni že porazil človeštva, ne obupaj, samotna duša, nad sedanostjo. Kar te danes žge s plamenom bolesti: zablode, zločini, tema, beda, vse, kar je človeštvo ustvarilo zoper sebe, vse bo premagano v bodočnosti!

Iz svojih lastnih plamenov se dviga k življenju ptič feniks. Zanikanja življenja je treba, da bi za vedno trajalo zmagovito življenje — o, globoki zmisel in božji blagoslov pogube!

Zakaj malodušje? Da ne bo nekoč na zemlji kruha in prostora za milijarde bodočih ljudi, da se bodo dušili brez zraka, ubijali brez usmiljenja in ročinili, sfiskaje se okoli ognilišč, od ledene zime na ohlajeni zemeljski skorji?

Kdo vidi v globine bodočnosti, v globine človeškega duha? V strahotne globine, kjer leže zarodki misli, zarodki danes še nesluteni možnosti? Na katerih solncih boš nadaljeval svoje življenje, duh neuničljivega človeštva? Veliki duh človeštva, hozana tebi!

(Iz češčine.)

POJDIMO NA JAPONSKO!

B. Pilinjak:

Japonska ljubezen.

I.

V Tokiju sem slučajno srečal Tagaku-Sana. Bil je pravi šibuj*; posebno preprosti je bil njegov kimono, prav tako tudi njegove gete**, v rokah pa je držal slamniki. Imel je krasne roke. Govoril je

* Šibuj je japonska eleganca, posebna vrsta preprostosti.

** Gete so lesene deščice, ki jih nosijo Japonci namesto čevljev.

po rusko. Bil je ožgan, majhen, suh in lep, v kolikor so lahko Japonci lepi za evropsko oko. Rekli so mi, da je zaslovel po romanu, ki je v njem opisal evropsko ženo.

Pozabil sem nanj, kakor na marsikateri slučajni sestanek, toda... V japonskem mestu K. sem slučajno našel v konzulovem arhivu prošnjo Sofije Vasiljevne Gnedih-Tagakijeve, ki se je hotela vrniti v domovino. Moj rojak, taj-

nik generalnega konzula, tov. Džurba, me je povedel na Majo-San, v hribe nad mestom K., v ondotno lisičje svetišče. Tja se potuje najprej z avtomobilom, nato z vzpenjačo, potlej pa peš po stezi, ki vodi skozi gozd in skalovje na

čata dva rojaka, tovariš Džurba mi je ondi razodel vso zgodbo Sofije Vasiljevne. Zaradi nje sem si zapomnil pisatelja Tagako in zaradi nje pišem to povest.

Torej ondi-le, na Majo-San sem mislil o tem, kako nastane po-

Vrtovi.

vrh hriba, v cedrovo goščavo, kjer jako glasno poje budhistovski zvon.

Blizu svetišča, še višje na hribu, odkoder se vidi tudi svet onkraj hribov, sva našla krčmo in mrzli alé. Z aléjem, ob šumenju cedrov in nad oceanom, se da vrlo prijetno pokramljati, če se sre-

vest in kako težko je ubiti človeka, a še težje prestati smrt.

Še tistega dne zvečer sem bil poiskal papirje, na katerih je popisala gospa Tagakijeva svoje življenje od prihoda na Japonsko. Žena si je namreč nepravilno razlagala yprašanje o rodbinskih

Pri čaju.

podatkih, ki ga morajo izpolniti Rusi, kadar bi se radi vrnili domov. Za me se pričinja njeno življenje s trenutkom, ko je ladja priplula v pristanišče Curugo. Nenavadno in kratko je to življenje. Izločilo se je izmed tisoč navadnih ženskih življenj v ruski provinci, življenj, ki bi jih lahko popisal s številkami, po statističnih načelih, saj so si vsa podobna kakor jajce jajcu: zvrhana košara s prvo ljubeznijo, z zamerami, z radostjo, z možem, z otrokom in z vsemi ostalimi rečmi...

II

V moji povesti nastopata o n in o n a.

Ona, Sonja Gnedih, se je rodila in zrasla v Vladivostoku. Skušam si jo predočiti... Dovršila je gimnazijo, da bi postala učiteljica, dokler ne pride tudi po njo ženin. Bila je dekle kakor vsa druga dekleta v stari Rusiji. Puškina je najbrž poznala le toliko, kolikor je zahtevala gimnazija. Sigurno je zamenjavalala etiko z estetiko, kakor некоč jaz, ko sem se hotel v 6. razredu realke postaviti z nalogo o Puškinu. Še slutila najbrž ni, da se pričinja Puškin ondi, kjer se končujejo gimnazijske zahteve. Nikoli ni, kaj pa, mislila, da imajo ljudje za vse lastno mero. Vse, kar presega razum, se zdi človeku neumno, ker je sam neumen. Čehova je prečitala, in baš Čehov je vedel, da dekleta iz gimnazije niso »posebno bistra«. Imela je svoje pojme o lepoti (lepi so se ji videli japonski kimoni, dasi takih Japonci ne nosijo, temveč jih izdelujejo le za tujce). Takisto je imela svoje pojme o pravičnosti (saj je imela prav, ko je nehala pozdravljati praporščaka Ivanova, ker se je bahal s sestankom) in tudi o znanosti (v kovčku njene znanosti je bilo prepričanje, da sta Puškin in Čehov velika pisatelja, izredna, toda izumrla človeka, ki jih ni več, kakor ni mamutov).

O n je bil častnik generalnega štaba cesarske japonske okupacijske vojske. V Vladivostoku je stanoval v isti hiši kakor ona. Naj navedem odlomek iz njenega življenjepisa:

«. . . Vsi so mu pravili samo »opica«, vsi so se čudili, da se koplje dvakrat dnevno, da ima svileno perilo in da oblači ponoči pižamo. Potem pa so ga jeli spoštovati. Zvečer je ostajal zmirom doma in čital na glas ruske knjige. Gneni neznane sodobne pesnike Brjuvova, Bunina. Govoril je dobro ruski: edino napako: namesto l je izgovar-

jal r. To je bil povod, da sva se seznanila. Stala sem некоč na hodniku. On je čital pesmi, nato pa je jel tiho peti: »Noč je dišara po rjubezni«. Nisem se mogla vzdržati, da se ne bi zasmejala. On je odprl vrata, preden sem zbežala mimo in je rekel:

»Oprostite, neuvrjudno je, da bi povabir modemaiserj. Dovolite, da se zgrasim jutri«. Bila sem v zadregi, nisem razumela, rekla sem le: »Oprostite« in sem odšla. Drugega dne je prišel k meni na obisk. Podaril mi je ogromno škatljo čokolade in je rekel: »Prosir sem dovoljenja, da se zgrasim. Čokorada, prosim. Kaj misrite, prosim, repo vreme?»

Izkazalo se je, da ima japonski častnik resne namene, da ni nič podoben praporščaku Ivanovu, ki je silil s sestanki in poljubi po temnih ulicah. Japonec jo je vabil v gledališče, v prve sedeže, in ni nagajal, če ni hotela po predstavi v kavarno. Sonja je pisala mami o resnih namenih, v svoji izpovedi pa je podrobno povedala, kako je bil некоč častnik zvečer dolgo pri nji na obisku. Nenadoma pa se mu je obličje zmračilo. Vstal je in odšel. Obraz mu je posinela in oči so postale rdeče, krvave. Sonja je razumela, da se je razvnel od poželenja. Dolgo se je jokala v postelji, ker se ji je zdel strašen. Toda baš ta izbruh, ki ga je znal brzdati, je podžigal njeno žensko zvedavost. Zaljubila se je vani. Prišel jo je snubit kakor v romanu: v paradni uniformi z belimi rokavicami, na praznik, v navzočnosti gospodinje. Nudil je roko in srce po vseh evropskih pravilih.

»Dejal je, da odpotuje čez teden dni na Japonsko in me je prosil, da naj pojdem kmalu za njim, ker bodo v kratkem prišli v mesto rdeči prostovoljci. Japonski častniki se ne smejo po postavi poročiti s tuiko; častnikom generalnega štaba pa je sploh zabranjena ženitev, dokler ne odslužijo določeni let. Zato me je prosil, da naj najstrožje molčim glede najine poroke in stanujem pri njegovih starših na kmetih — v japonski provinci, dokler ne bo vpokojen. Pustil mi je petnajst sto jenov in pismeno poročstvo, s katerim dobim dovoljenje za potovanje na Japonsko. Pristala sem...«

III.

Sonja je pričela svoj življenjepis z dnevom, ko se je bila izkrcala na japonskem otočju.

Curuga je majhno pristanišče. Tu ni nobene evropske hiše, same japonske hišice so, narejene v obliki šotora. Pristanišče smrdi najbrž po sipah, katere ribiči trebijo, izžemajo (da dobe barvilo za tuš) in sušijo kar v pristanišču. Japonska policija tukaj v provinci ni umela, kaj storiti s to tuiko; kako bi tudi? Kretnja, ki pomeni v Vladivostoku »pojdi sem«, pomeni v Curugi »pojdi proč«. Curuški obrazi pa so sploh brez izraza. Japonci imajo pravilo, da prikrivaj na vse načine svoje občutke, celo z očmi.

Sonja piše: »Zaslišali so me bili in vprašali, čemu sem prišla? Zaprli so me; en dan sem sedela na policiji in so me vedno znova vpraševali: Kako poznam Tagako in kdo mi je dal poročstvo? Priznati sem morala, da sem njegova zaročenka, ker so me sicer hoteli izgnati z istim parnikom čez mejo. Ko pa sem priznala, so me pustili na miru. Prinesli so mi riž in dve palčici, s katerima takrat še nisem znala lesti.«

Še tisti večer je prispel v Curugo njen ženin, Tagaki-San. Videla ga je skozi okno; šel je bil k policijskemu načelniku. Vprašali so ga o dekletu. Pogumno je rekel: »Da to je moja nevesta«. Ponudili so mu, da jo pošlje nazaj, a ni maral. Rekli so mu, da bo izključen iz vojske in kaznovan. Odvrnil je, da je o vsem dobro poučen. Tedaj so pustili njega in njo. Poljubil ji je roko, kakor v romanu; ničesar ji ni očital. Dejal je, da jo bo čakal v Osaki njegov brat in jo je spremil na vlak, sam pa se je bil opravičil, češ, da je »malo zaposlen«. Izginil je v temi, vlak je odrinil v črne gore. V vozovih je bilo zelo svetlo, zunaj pa je ležal mrak. Vse okoli je bilo tuje in neumljivo. Njeni japonski sopotniki — moški in ženske, — so se ponoči slekli in so šli spat, ne da bi se bili sramovali golote. Pozneje so na postajah prodajali kar skozi okno vroči čaj v stekleničicah in lesene škatlice z večerjo; rižem, ribo, redkvijo, papirnatim prtičem, zobotreb- cem in dvema palčicama namesto vilic in noža. Potlej je luč ugasnila in vsi so zaspali. Ostala je osamljena, neumljivo prestrašena. Ni spala vso noč, vse ji je bilo tuje, ničesar ni razumela.

V Osaki je stopila poslednja iz vlaka. Takoj je stal pred njo moški v rjavem suknenem pikastem kimonu in z lesenimi deščicami na nogah. Ta človek se ji je hudo zameril; zasikal je, se

uprl z rokami ob koleno in se tako priklonil. Izročil ji je posetnico, ne da bi ji ponudil roko. Ni vedela, da jo pozdravlja na japonski način. Hotela je sorodnika objeti, le-ta pa ji ni dal niti roke. Kri ji je planila v lica od sramote. Mož ni umel niti besedice ruski; doteknil se je njene rame in ji pokazal izhod. Odpeljala sta se z avtomobilom. Mesto jo je presenetilo in oslepilo; ogromno mesto je bilo, tako da se ji je Vladivostok zdel kakor vas. Stopila sta v restavracijo in dobila angleški breakfast. Ni razumela, zakaj mora jesti sadje pred gnatjo in jajci. Japonec se je vedno dotaknil njeneга ramena, ko ji je kazal, kako se je do angleško; ni znil niti besede in le redkokdaj se je nasmehnil. Po beakfastu jo je peljal na stranišče, ne da bi jo bil zapustil. Ni vedela, da imajo Japonci skupno stranišča za ženske in moške. V zadregi mu je dala znamenje, naj odide. On jo je razumel narobe.

Nato sta spet odšla na vlak. Kupil ji je bento, zajtrk v lesenih škatlicah, in je vtaknil v njene prste palčice, da bi jedla.

Zvečer sta prišla v kraj, kamor sta bila namenjena. Na kolozdvoru je poklical rikšo. Sonjina lica so postala rdeča kakor kri, razvnel jih je tisti nestrpni občutek, ki prime slehernega belega človeka, ko prvič zataše človeka. A zdaj ni več imela lastne volje. Pod navpično strmino, na slemenu, nad pristaniščem, v zelenju drevov, je stala hišica. Iz hišice so prišli starec in starka, deca in mlada žena, vsi v kimonih. Vsi so se nizko priklonili, ne da bi dali roke. Niso je takoj pustili v hišo. Ženinov brat ji je pokazal na noge, a ga ni razumela. Takrat jo je potisnil na stopnice, da se je vsedla in ji je skoro nasilno odvezal in sezul čevlje. Ženske na pragu so poklekile pred njo, preseč jo, na vstopi v hišo. Hiša se ji je zdela kakor igračka. V zadnji sobi je bila ena stena odprta; odtod se je odpiral ogromen razgled na morje, na nebo, na skale, ki so prežale v morju. Hiša je stala nad prepadom. Po tleh je bilo veliko skledic na pladenjčkih. Poleg vsakega pladnja je ležala blazina. Vsi, tudi ona, so se vsedli na blazine, na tla, da bi večerjali.

... Dan na to je navsezgodaj prišel sam ženin, Tagaki. Prišel je v kimonu. Ni spoznala tega človeka, ki je najprej pokleknil pred očetom in bratom, nato pred materjo in šele naposled pred njo.

Hotela ga je objeti, a je za trenutek zamišljen zadržal njeno roko, jo stisnil in poljubil. Rekel ji je, da je bil v prestolici, da je odpuščen iz vojske in da mora za kazen ostati dve leti na vasi. Dovolili so mu, da ostane v prognanstvu doma, v očetovi hiši. Ne smeta tedaj dve leti zapustiti te skale, tega doma. Sonja je bila srečna. Prinesel ji je iz Tokija nebroj kimonov. Še tistega

Isoda Korusai: Japonki pri kopanju.

dne sta šla k županu, da ju poroči. Nevesta je šla v plavem kimonu in z japonsko pričesko, čeprav je imela lase kakor rž.* Širok *obi* pas, jo je hudo pritiskal na prsi in ji ni dal dihati. Od *getajev* je dobila kurja očesa med prsti na nogi. Postala je Oku-San-Tagaki-San; ni bila več Sonja Gnedih. Edino, s či-

* Japonci so črnolasi.

mer je lahko poplačala moža. ljubljenega moža. je bila pristna strast, nobena hvaležnost, ko se mu je bila udala ponoči v kimonu na tleh, medtem ko je spodaj votlo brnela oseka.

IV.

V jeseni so vsi odšli; ostavili so novoporočenca sama. Mož je dobival iz Tokija ruske, angleške, japonske knjige. Zdaj si lahko predstavljamo, kako piha od oceana jesenski veter, kako tulijo skale, kako mrzlo in samotno je sedeti ure, dneve in tedne poleg *hibadžija*, ponve z žerjavico. Navadila se je pozdravljati: »o—jasumi— nasaj, poslavljati se *saj—onara*, zahvaljevati: *do—itasimasite*, prositi, počakati, da pokliče moža: *čoto—mato Kudasaj*. Ob prostem času je izvedela, da se lahko pripravi riž kakor kruha na najrazličnejše načine, da Evroci sploh ne umejo pripravljati riža, kakor Japonci ne razumejo peči kruha. Iz moževih knjig je izvedela, da se prične Puškin baš tam, kjer se neha gimnazija, da Puškin sploh ni umrl kakor mamut, temveč da bo vedno živ. Mož ji je povedal, da ni na svetu globlje književnosti in misli od ruske. Sedel je poleg *hibadžija* s knjigami na tleh, ona pa je kuhala riž in pekla presen kruh. Pila sta čaj in jedla slane slive in riž. Mož ni imel nobenih želja, saj bi bil lahko živel mesece in mesece od samega riža. Sonja je vzlic temu pripravljala kosilo na ruski način. Vsak dan je šla na trg nakupovat. Čudila se je, da Japonci ne prodajajo piščancev po komadih, temveč vse posamič: peroti, no-

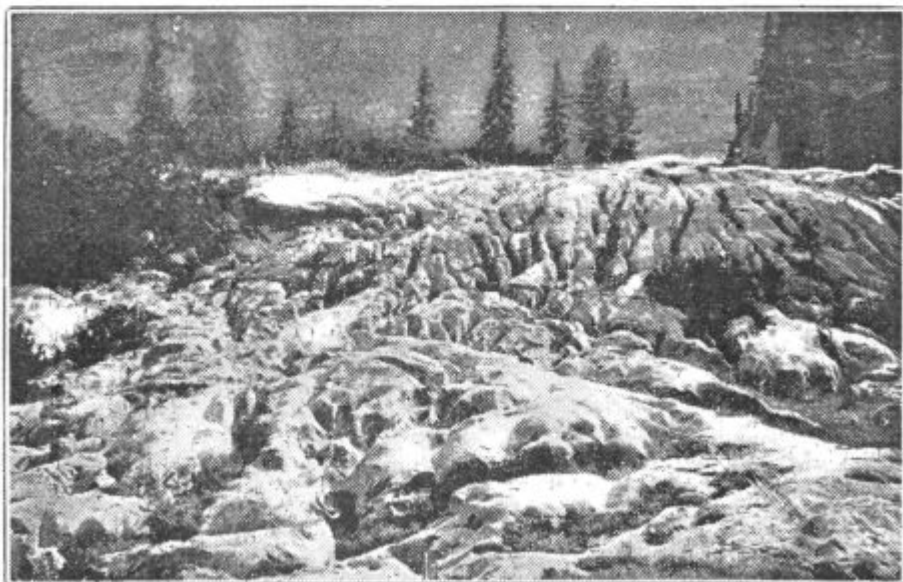

Ljubimkanje.

ge, hrbtišče, želodec, kožo. Zvečer sta šla na izprehod k morju ali v gore, k malemu svetišču. Navadila se je nositi gete in se priklanjati sosedom po japonsko: globoko z rokami na kolenih. Zvečer je sedela pri knjigah. Mnoge noči je vzela ljubezen: mož je bil strasten in izurjen v ljubezni; poznala se mu je dolga kultura prednikov. Ta kultura strasti je Evropi povsem tuja. Prvega dne zakonskega življenja ji je podarila tašča molče — saj nista imeli skupnega jezika, — erotične podobe na svili, ki so izčrpno predstavljale spolno ljubezen. Ljubila je, spoštovala in se bala moža. Spoštovala ga je, ker je bil vse-mogočen, hvaležen, molčeč in je vse znal. Ljubila ga je in se bala — v znamenju njegove ljubezni. Po dnevu, ob delavnikih, je bil mož molčeče vljuden, skrben, plemenit, malce strog. Prav za prav ga je malo poznala in ni ničesar vedela o njegovi rodbini. Njegov oče je imel nekje tovarno za svilo. Včasih so obiskali moža prijatelji iz Tokija in Kiota. Takrat jo je prosil, naj se obleče po evropsko in po evropsko sprejema goste. Sam pa je pil z gosti vroč saké, japonsko žganje. Po dveh frakljih so dobili rdeče oči, žlobudrali brez kraja in konca, nato pa so peli vinični svoje pesmi in odšli do jutra v mesto.

Sicer sta živela jako osamljeno. Zima brez snega se je izmenjala s poletno vročino. Morje je ob oseki in burji votlo donelo pod skalo, ob plimi pa je bilo tiho in močno sinje. Njeni dnevi niso bili podobni niti jašmovemu molku. Zima na molku se lahko preštejejo, kakor jih štejejo evropski in budhistovski menihi. Ona pa ni mogla prešteti svojih dni, najsi so bili tudi jašmovi.

Zdaj pa lahko končamo povest, povest o tem, kako nastane povest. Minilo je leto dni in še eno in še. Njegovo prognanstvo je bilo končano, pa sta preživela še eno leto doma. Takrat je nenadoma prišlo v njuno samoto nešteto ljudi. Pokleknili so pred njo in možem, slikali moža pri knjigi in njo kraj njega. Vpraševali so po njenih japonskih vtisih. Zdelo se ji je, da so se jima vsuli na glave kakor grah iz vreče. Zvedela je, da je spisal njen mož znamenit roman. Pokazali so ji nebroj listov, kjer sta bila naslikana: v hišici, pred hišico, na sprehodu, ob svetišču, ob morju; on v japonskem kimonu, ona v evropski obleki. Govorila je že malce po japonsko. Sprejela je položaj žene slavnega pisatelja, ne da bi bila zapazila skrivnostno izpremembo, da se ni več bala tujih ljudi. Navadila se je, da so ji bili ti ljudje uslužni in pri-

LEDENIŠKE TVORBE NA LOPUČNICI (TRIGLAV).

Slika k članku «Med večnimi ledeniki na str. 1195—1199.)

jazni. Vendar pa ni poznala moževega znamenitega romana, ni vedela, kakšno vsebino ima. Vprašala je o tem moža, a ji ni odgovoril; bil je vliudno molčeč.

Zdaj so sluge kuhali riž, ona pa se je vozila v mesto z avtom in je po japonsko delila šoferjem povelja. Če je prišel oče, se je priklonil snahi bolj spoštljivo, kakor ona njemu. Nemara je bila Sonja tako dobra žena za Tagako, kakor je bila Heinejeva žena, ki je vprašala prijateljce: »Pravijo, da je Henry spisal nekaj novega?«

Ali Sonja je vendarle izvedela vsebino moževega romana. Prišel je poročevalec nekega lista iz prestolice, ki je govoril ruski. Prišel je, ko je bil mož odsoten. Mož je kanil priti zvečer. Šla sta k morju. In ob morju, med mirnim pomenkovanjem, je vprašala, kako si razlaga uspeh moževega romana in kaj je v njem bistvenega?

.... To je vse. Takrat, ko sem našel v mestu K. v konzulovem arhivu Sonjin življenjepis, sem kupil takoj drugi dan roman njenega moža. Prijatelj Takahaki mi je prevedel vsebino. Zdaj leži ta knjiga na moji mizi v Moskvi. Četrto poglavje te povesti sem napisal, ne da bi kaj izmislil; ponovil sem, kar mi je prevedel prijatelj. Tagaki je pisal vsak dan, dokler je bil v prognanstvu. Zapisal je vse, kar je opazil na ženi, Rusinji, ki ni vedela, da se veličastnost ruske kulture pričinja ondi, kjer se neha gimnazija, da je velikost ruske kulture, te neskončne stepe — v možnosti misliti. Japonec se ne sramuje golega telesa, naravnih potreb, spolnega življenja. Tagaki-Sanov roman je bil spisan zdravniško-podrobno. Tagaki-San je premišljeval na ruski način o času, mišljenju in telesu svoje

žene. Poročevalec velikega dnevnika ni odkril Oku-San-Tagaki-Sanovi, ženi slavnega pisatelja le ogledalo, temveč filozofijo ogledala. Videla je, kako živi ona osebno na papirju. Brez pomena je, da je vseboval roman zdravniško natančen popis njene ljubezni in želodčne bolezni. Najstrašnejše se je pričelo šele potem. Spoznala je, da je bilo vse njeno življenje zgolj gradivo za opazovanje. Mož je vohunil vsak trenutek. Bila je to nezaslišna izdaja. Izgubila je vse, kar je imela.

Zato je prosila konzulat dovoljenja, da bi se smela vrniti v Vladivostok. Natančno sem prebral njeno prošnjo. Zanimivo je, da je popisala ta ne posebno bistra žena (bogve čemu) svoja detinska in gimnazijska leta, svojo možitev — onemoglo in slabotno kakor šolsko nalogo. Zato pa je na koncu, kjer je sklenila račune z možem, našla prave, globoke, jasne in preproste besede. Občutila je tudi moč, da nastopi preprosto in jasno. Pustila je čast pisateljve žene, ljubezen jašmovih dni in se je vrnila v Vladivostok, v nekdanjo revščino ljudskošolske učiteljice.

VI.

To je vse.

Ona — je preživela do konca svoj lastni življenjepis. Jaz sem napisal o njem, da je lažje ubiti človeka, kakor prestati smrt.

On — je spisal krasen roman.

Ni moja naloga soditi ljudi. Zato pa je moja naloga premišljevati o vsem in med drugim tudi o tem, kako lahko nastane povest.

(Iz literarne priloge dnevnika »Krasnaja Gazeta«, Moskva 1927.)

Praznik bobnov.

Boben spremlja Japonca od zibelki do groba. Majhnemu otroku je igrača, odraslemu pa versko glasbilo.

Nastopila je somračna jesenska noč. Bleščeče sonce je ugasnilo; pogreznilo se je daleč za obzorje na zapadu. Tedajci plane iz kakke stranske ulice japonskega velemesta ropotajoči trop bobnarjev. Udarci tolkal po koži so kratki, odsekani — ponavljajo se sedemkrat zaporedoma. Bobnarje vodi deček, ki stopa pred njimi v kratkih belih hlačah. Čelo mu ovija ozka, pisana pasica, podobna ruti. Vodja spre-

voda nosi v rokah zaklinjača ognja, standarto japonskih gasilcev. Japonci menijo, da odvrča ta simbol požar od poslopij. Beloobrobljena palica končuje s črno bušiko. Od glavičice vise navzdol črni in beli trakovi. Predmet da gledalcu, kadar stoji na miru, fantastičen in svečano dekorativen vtis; kadar pa ga nosijo po ulicah, spominja radi prešernosti in ognjevitosti nosilcev ob verskem plesu na menado z vihrajočimi lasmi. Trakovi šumijo in se obračajo zdaj v to, zdaj v ono smer.

Te slavnosti se vrše na čast svetemu Nidžirju, utemeljitelju budhistične sek-

te tega imena. Pojavil se je v 13. stoletju. Sodobniki so mu dali ime »Solnčna roža«. Japonska je bila tedaj v veliki nevarnosti. Nidžir je bil borec in je postal fanatičen propovednik. Zbral je borbene duhove krog sebe, hoteč očuvati duh stare Japonske pred tujimi vplivi. Kot rovar je kmalu postal opasen javnemu redu in miru. Nasilniki so ga preganili na samotni otok, odkoder pa je ušel. Zopet je začel zbirati vernike pod svojo zastavo. Zanetil je upor in oblasti so ga obsodile na smrt. In zgodil se je čudež; z neba je padel blisk na zemljo, razkropil je krvnike in sodnike. Nidžir je ostal živ, bil je pomiloščen in je umrl kot svetnik in voditelj ene največjih verskih sekt na Japonskem. Njegovi ostanki počivajo v velikem templju, ki leži med Tokijem in Yokohamo.

Med letom se malokdo spomni na ta kraj. Ko pa pride jesen v deželo, poiščejo verniki bobne in tolkala. Prično se pripravljati na orgije. Poskusi in vaje trajajo več tednov. In ko napoči zaželjeni dan, se vržejo množice v ekstazo opojnosti polnega življenja. Deset in deset tisočev se polasti pobesnelost in bakhantična sproščenost. Tudi tisti, ki so skozi vse leto živeli krepotno življenje, preskočijo ta dan ojnice. Telo se nasloni na telo, ustnice se vsesajo v ustnice, meso se združi z mesom. Tisoči vriskajo, kakor da je prišla ura veselja in smrti in ob ropotanju bobnov tonejo nezavestni v blazni ekstazi opojnega plesa.

Nekaj kilometrov pred Tokijem stoji na griču tempelj. Oblepem vremenu se tod okoli sprehajajo imoviti meščani. Poleg templja je velik gaj s kamenitim stopniščem, s pagodo in relikvijarjem. Tri mogočne cerkve kipe v bližini idoličnega stanovanja budhističnega svečenika proti nebu. Po rebrih naokoli pa se razprostirajo pokopališča. Okrog templja stoji cedre in borovci. Tiho vrše v vetru in segajo s svojim šelestom v valovanje bron, ki se v določenih urah razliva iz stolpov. V jeseni zapuste golobi svoja bivališča v linah zvonikov in se preselijo drugam. Praznik se bliža, milijonsko mesto izbruhne na tisoče duš, ki nastopijo pot na grič v kriptomerij in gaj, kjer se polnijo hrami Budhe in njegovega oznanjevalca z vriski, ki pričajo, da se je zbudila elementarna sila življenja.

Procesije nosijo s seboj izdolbena drevesna debela, skozi katera sevajo plamenčki sveč in smolnic. Čudovit je pogled na romarje: zgoraj se zibljejo votla debela, pod njimi valuje množica ljudi. Obrazi nimajo na sebi nič vsakdanjega. Skrbi in nadloge so padle z njih. Oči se napol zapirajo v blaženosti.

V sprevedu korakajo možje in mladci, po večini rokolodci. Pred njimi stopajo ženske. Vsi pojo v taktu, vriskajo, se pozibavajo v bokih, objemajo se krog pasu. Tu pa tam plane cela vrsta na dekleta, kri gredo pred njimi. Bobni pojo, ropočejo, vdarjajo. Množica drevi, se valj kakor lava, ne vidi ničesar pred seboj in se zgošča v klopčič. Gneča, stiska, poškodbe, to so same po sebi razumljive stvari. Romarji ostajajo ob pogledu na take prizore hladni. Pot jih vodi naprej, samo naprej. Bobni pojo, bijejo, množica se podi za njimi, iz tisočernih grl vro glasovi najprimitivnejših ritmov življenja.

Dospeli so do stopnišča. Naskok na tempelj se prične. Telesa so do polovice razgaljena. Beta oblačila so se razpustila, roke se dvigajo kvišku. In spet zaropočejo bobni, dvignejo se votla drevesa, završe papirnati zmaji. Prerivanje za vstop v svetišče doseže višek. Vse se strne v sfero, v mavrico, v kretinjo, v dih — vse skup je nepregleden človeški ocean, ki se razliva po svetem gaju in podira drevesa, buta ob zidove templja ter pošilja svoje kroge, valove in toke na vse strani. Na tisoče teles diha kakor da jim suklja plamen skozi luknjice kože. Obrazi so napol angelski, napol demonski — iz grl se izvijajo grgrajoči kriki poleg izlivov blaženosti — in vse to prekriče pojoči, bjoči, ropotajoči vdarci tolkal po koži. Množica se je zgostila v živo grmado, ki čaka, kdaj bo vanjo vržen zubelj. Potem bo zagorela. Oglasilo se bo vriskanje, oglušujoče kričanje, izbruhnilo bo vulkanično življenje. Kiklopske kaskade bodo padale v noč — v noč Valpurgije in Dioniza.

Pred vhomom v tempelj vržejo romarji pasice s čel in popadajo na kolena. Pogledi se upro v obličje Budhe, ki kraljuje nad vsem v molčanju in z namhom. Opoj se za trenutek poleže, potem se zbudijo nanovo in plane na dan z nezadržno močjo in silo.

V temnih alejah se oglase klarineti. Odgovarjajo jim pavke, njih klice po

vzamejo bobni in slednjič zadone trobente. Cirkusi, menažerije, bioskopi, gledališča, okrepčevalnice se napolnijo z gosti. Iz velikanskih školjk človeških teles puhte ponoči vabeči omamni vonji. Lupine banan frče preko stezic in potov, jedi zadiše, skozi kriptomerije se vije kadilo — pod temnimi drevesi pa leže deklice v objemih fantov. Združile so svoje ustnice z njihovimi, polo-

žile so svoje glave v njihovo naročje in uživale opojnost japonske noči.

Tako se obhaja praznik bobnov na Japonskem. Japonci ne poznajo žehteče krvi, noža in meča. Njihov praznik ne pozna prelivanja dragocene človeške tekočine kakor ostali Orijent. Strast japonskega plemena izgori v mesu in plesu in najde sproščenje v opoju čutil samega sebe.

Dr. V. Stanojevič:

Tajne dedovanja.

II. del: Rasno križanje in izrod v zgodovini dinastij.

Strahovi izroda.

Upliv biološkega zakona dedovanja vidimo tudi v zgodovini raznih dinastij.

Cirova dinastija se je končala s Cambisom, ki je umrl kot zadnji svojega rodu v besni blaznosti. Rodbino Filipa Makedonskega je zaključil Aleksander Veliki, ki je umrl brez potomcev, čeprav je bil večkrat oženjen. Bil je dedno obremenjen: njegov značaj je očitoval duševno neuravnovešenost. Prihajali so mu trenutki, ko je vzbesnel in kar moril ljudi okoli sebe. Aleksandrov umori so sploh neštevilni, celo v krogu lastne rodbine. Egipčanske in sirske vladarske rodbine so izumrle iz istih vzrokov. Dr. Jacobi piše: »Zgodovina sirijske dinastije Selektivod nudi celo vrsto vsakojakih razuzdanosti, krutosti, zločinov in blaznosti. Egipčanska dinastija Lekidov je zašla še dalje v prepad blaznosti in zločinstva.« Prva dinastija rimskih cesarjev, ki jo je začel Avgust in končal Neron, je bila polna izrojenih, perverznih članov, zločincev, pohotnežev, padavičarjev in blaznežev.

Izmed evropskih vladarskih rodbin je najstarejša španska. Le-to je z bolezensko-rodoslovne strani najbolj proučil dr. W. Eierlend. Po njegovih izsledkih je bil začetnik rodbine španskih kraljev Juan II. Kastiljski šibkega in nemirnega duha. Njegova žena Izabela Portugalska je na stara leta zblaznela. Njuna hčerka se je poročila s Ferdinandom Katoliškim. Iz tega zakona so se rodili sledeči potomci: Don Juan, ki je umrl kot deček; prva hčerka Marija, portugalska kraljica, druga hčerka, ki se je poročila z angleškim kraljem in mu povila hčerko, poznejšo zloglasno Marijo Tudor, ki je zapisana v zgodovini

vini kot »severna hijena«. Tretja hčerka Ivana se je rodila pohabljen in slaboumna ter je kasneje zblaznela. Poročila se je z nadvojvodom Filipom Avstrijskim in mu rodila sina Karla V., ki je bil padavičar, nagnjen k misticizmu in melanholiji. Umrl je v blaznosti. Z očetove strani je bil Karel V. v rodbinskih vezeh z Karlom Smelim, ki je tudi umrl blazen. Brat Karla V., nemški cesar Ferdinand, je imel sina Rudolfa II., ki je trpel za bolezensko melanholijo in je uganjal razne čudaške reči.

Karel V. je imel dvoje nezakonskih otrok: dona Juana Avstrijskega, ki je bil sicer znamenit vojskovodja, vendar pa dedno obremenjen in nezmožen, da bi imel potomce, ter hčerko Margareto, ki je prišla na slab glas zbog razuzdanosti in pijančevanja. Z zakonsko ženo Izabelo Portugalsko je imel sina Filipa II., slovitega katoliškega hujskača, ki so ga imenovali zbog njegove krvočnosti »južni tiger«. Umrl je blazen.

Filip II. se je štirikrat oženil. Z lastno sestrično Marijo Portugalsko je imel sina dona Karlosa, grbasto strašilo in idiota, ki je umrl kot 23-leten mladenič v zaporu. Četrta žena, zopet ožja sorodnica (nečakinja) Ana Avstrijska, mu je povila štiri hčere, ki so vse umrle v otroških letih in sina Filipa III., neznačajnega, topega in slaboumnega človeka. Njegov sin Filip IV. je bil docela podoben očetu. Imel je mnogo otrok, ki so umrli mladi, razen sina Karla II., slaboumnega padavičarja in hčerke Marije Terezije, žene Louisa XIV., ki je bila napol idijotka. Karel II. je bil zadnji potomec španske veje Habsburgovcev.

Dr. Jacobi je proučil vseh šest španskih vladarskih rodbin od Plantagenetov do Oranskega rodu. Lankesterska dinastija je ugasnila po epileptiku Henriku IV., po pohotnem razuzdancu Henriku V., po slaboumnem in kesneje blaznem Henriku VI., njih potomci pa so jeli mladi umirati. Oni, ki so ostali živi, so bili nesposobni za očetovstvo oziroma materinstvo. Dinastija Yorkov je zapustila zgodovinsko pozorišče s sadističnimi zločini, z blaznostjo Edvarda IV. in Riharda III., ki sta vprizorila cele pokolje nad lastno rodbino. Rihard III. je bil grbast, hrom izrojenc s suho roko. Dinastija Tudorov je izginila kmalu po izrojencu Henriku VIII., ki je bil — kakor pravi dr. Jacobi — »surov, krvoloč in sladostrasten psihopat, trmast in v vsakem oziru nezanesljiv«. Bil je šestkrat oženjen, a imel je zgolj troje otrok: Edvarda VI., ki je zgodaj umrl, Marijo, krvoločno žensko in Elizabeto, čudakinjo, ki se je erotično naslajala s tem, da je kazala ljudem gole grudi. Umrla je v izbruhu težke melanholije. — Med člani dinastije Stuartov je bil Jakob I. omejen mož, ki se mu je vsa okolica smejala, vrhu tega pa je imel nenaravna spolna poželenja. Karel II. je bil padavičar, a Jakob II. idiot in sladostrastni razvratnež. Pretendent Karl Edvard se ni mogel naučiti abecede in je umrl kot padavičar in zmedenec.

Dinastija Velsov je prišla na francoski prestol s Filipom VI., vnukom Filipa Smelega. Njegovi otroci so zgodaj pomrli, razen Filipa Orleanskega in Ivana Dobrega, katerih potomci pa tudi niso odrasli. Izmed njih je ostal živ samo sin Ivana Dobrega Karel Modri, ki je bil hkrati tudi zdrav in razumen. A že njegov sin Karel VI. je zblaznel in umrl od prostovoljnega stradanja, ker ga je mučila fiksna ideja, da ga nameravajo zastrupiti. Sin Karla VII. Ludovik XI. je bil hkrati talent in dedni obremenjenec. Uganjal je razne čudaške reči, domišljjal si, da mu pretijo hude bolezni in da ga vsi preganjajo. Umrl je v blaznosti. Z njegovim sinom Karlom VIII., ki ni imel potomcev, je izumrla starejša korenika Burboncev. Mlajša linija je prišla na prestol z Ludvikom XII., ki pa je z njim tudi ugasnila. Nova veja se je začela s Franjem I., ki je dal same degenerirane potomce. Prvi njegov sin Franc je umrl kot slaboten otrok; drugi sin Henrik II. je bil neznajna figura, tretji — Karel IX. — je bil razvrat-

než in je umrl v 24. letu starosti kot blaznež; četrti, Henrik II., je bil slaboten in močno bolan na živcih, vrhu tega je živel v nedovojljah stikih z bližnjimi sorodnicami. Umrl je brez potomcev v 37. letu.

S Henrikom IV. se je začela dinastija Burboncev. Njen začetnik je imel 16 otrok, deloma zakonskih, deloma nezakonskih. Vsi so bili omejeni in šibkega duha. Nekateri so prišli na glas kot razvratniki, pustolovci in krvoločneži. Luis XIV. je nekoliko dvignil dinastijo; čeprav je bil sam izrojenc, se je njegov duh približeval genialnosti. Bil je svetel meteor v zgodovini burbonske dinastije; za njim je nastopil še večji mrak. Njegov sin je umrl kot izrojenc z znaki slaboumnosti. Le-ta je imel tri sinove: vojvodo Burgundskega, grbasto strašilo, razuzdanca, alkoholika, ljudomrzneža, ki je umrl v starosti 29 let; vojvodo Beriskega, ki je končal svoje jaderno, z idiotizmom zaznamovano življenje v 28. letu in vojvodo Anžuvinskega, ki je osnoval pod imenom Filipa V. špansko linijo Burboncev in je končal v slaboumnosti. Njegova sinova Ludvik I. in Ferdinand VI. sta umrla v mladih letih kot izrojenci in brez potomcev. Vojvoda Burgundski je imel troje otrok; živ je ostal samo Louis XV., ki je bil spolni psihopat. Iz njegovega zakona se je rodilo 6 hčera, ki so bile vse nenormalne in razuzdane in sin Louis XVI., ki je bil napol idiot. Njegovi potomci so šli še globlje v življenski prepad in z njimi je ta dinastija za vekomaj ugasnila.

Genijalni ljudje — sad sokryja.

Iz vsega, kar smo zgoraj navedli, se jasno vidi sledeči biološki zakon:

Sirova telesna moč posameznega človeka je sad kar najširšega križanja spolov, t. j. kar najmočnejšega mešanja krvi. V kolikor ima dvoje sporjenih teles več sirove in nekultivirane telesne moči, v toliko je njun telesni sad fizično zdravejši in dalje od izrojenosti.

Za duševno popraviljanje, za požlahtnjevanje človeškega duha pa se zahteva baš narobe: kolikor mogoče veliko »čiste krvi« in kar najmanj mešanja z »nečisto krvjo«. Z drugimi besedami: Če hočemo imeti ljudi višjega duha, »nadčloveka«, je potrebno sokryje. Veliki ljudje — geniji — so izšli

izključno iz čiste krvi, iz starih kulturnih rodov, ki so varovali tradicijo in se niso mešali z nečisto krvjo neznanih, kulturno nižjih rodbin.

Sokrvje je »njiva« celokupne človeške kulture. Ta njiva daje telesnemu in duševnemu zdravju minus, ker vodi k izrodu, a tudi plus, ker se veliki ljudje rode samo iz rodbin, ki so v stanju degeneracije. Veliki možje so izrodili, degenerirali, vendar pa obrnjeni na genijalno plat.

Križanje ali mešanje — vir življenja.

Kjerkoli so se narodi veliko mešali med sabo in prinašali biološko sirovost, je število prebivalstva silno rastle. Primerov je dovolj: moderni evropski narodi in njih civilizacija, ki je posledica največjega križanja med ljudmi, kar ga pomni zgodovina, križanja, ki je spojilo po selitvi narodov praprebivalce z »barbari«. Drugi primer nam nudi ameriško-anglosaška rasa in njena ogromna omika. Tretji primer je prusko pleme, ki je nastalo s križanjem Slovanov in Germanov.

Podobno je, če se križajo belopolti ljudje in praprebivalci Novega sveta. Znani popotnik Lavelijan piše v svojih potopisih: »Hotentotke imajo s svojimi možmi Hotentoti navadno le 3—4 otroke. A če se oženijo s črnici, jih rode trikrat več, v zakonu z belci pa še

več.« Gombroon piše: »V teku 4 let, ki sem jih preživel v Braziliji, Čili in Peru, sem veliko proučeval zakone med raznimi rasami. Tako sem natančno zapisoval število otrok v vseh mogočih zakonih: med belci in črnici, belci in Američankami, črnici in Američankami, Američani in Američankami, črnici in črnkami. Na podlagi zbranega gradiva lahko povem, da se je rodilo največ otrok iz zakonov med belci in Američankami in med zamorci in Američankami. Najmanj jih je bilo med Američani in Američankami, t. j., kjer ni bilo križanja.«

Ta zakon se tedaj potrjuje tako v rodovnikih velikih mož kakor v zgodovini vseh kulturnih narodov. Izmed rodbin so najznačilnejše rodbine plemenitašev, ki se niso hotele mešati s »preprosto krvjo«, izmed narodov in držav pa stara kulturna rimska država in divja germanska plemena za časa selitve narodov. Mešanje krvi med starimi in kulturnimi narodi in med novimi, biološko sirovimi in divjimi Germanji in Slovani, je dalo novo evropsko raso, ki je kazala na začetku svojega kulturnega življenja vse do renesanse nižje kulturne sposobnosti, zato pa višje telesne lastnosti. Posledica je bil padec antične kulture in mrak srednjega veka.

Priredil Ignotus.

Pred 700 leti je umrl Džingis kan.

Spomin na drugega Atilo.

Pred sedem sto leti, l. 1227., je umrl vladar, čigar ime se je v takratnem svetu omenjalo s takim strahom, kakor nekaj stoletij preje ime vladarja Hunov Atila. Imenoval se je Džingis kan in je bil najmočnejši vladar 13. stoletja. Tu reproducirana karta nam kaže obseg njegove države: segala je od Kaspijskega morja do Tihega oceana. Nobenemu azijskemu vladarju ni uspelo, združiti pod svojo oblastjo toliko sveta. Nastop Mongolov v 13. stoletju štejejo zgodovinarji k tistim čudnim presenečenjem, ki jih je v povestnici človeštva zelo malo. Primer Mongolov je do neke mere čisto osamljen.

Še na začetku 13. stoletja so bili Mongoli neugledno turško pleme, ki je bivalo na ozemlju sedanje Mongolije, nomadi, ki so se selili iz kraja v kraj

kakor nekoč Huni. Niso imeli stalnih hiš; stanovali so v šotorih, »jutah«, ki jih popotnik še dandanes vidi v Mongoliji. Hranili so se s sirovim mesom in mlekom. Nenadoma pa je vstalo med njimi nekaj bojevitih in inteligentnih mož, ki so zbrali okoli sebe sosedna plemena in se podali v velikih, krvoločnih trumah na vojne pohode. Najsilnejši je bil med temi bojevniki Džingis kan, ki je postal voditelj teh novih Hunov. On je zasanjal velik državniški sen: ustvariti državo, v kateri ne bo zahajalo solnce — sen Karla Velikega. Hotel je združiti vso Azijo pod enim vladarskim žezlom in storiti iz Mongolov, včerajšnjih nomadov, gospodujoč azijski narod. V Korakorumu, mongolskem mestu, je bilo glavno taborišče drznih osvojevalcev.

Kitajska, v kateri je takrat vladala dinastija Tang, je bila razcepljena v tri države, ki so se med seboj vojskovale, tako da je bil v vsej obsežni deželi strašen nered. L. 1214. je Džingis kan

vojno umetnost. Poznejša mongolska zgodovina se doigrava na azijskih in na ruskih tleh. V prihodnjem stoletju je dobil Džingis kan dostojnega naslednika: slovečega Tamerlana.

--- označuje meje VELIKE MONGOLIJE

vdrl na Kitajsko in osvojil Peking. Nato se je obrnil na zapad. Zasedel je Turkestan, Perzijo, Armensko, Indijo do Lahora in južno Rusijo do Kijeva. Umril je kot vladar države od Pekinga do Kijeva. Njegov sen. se je do neke mere izpolnil.

Pred 700 leti je vsa Evropa govorila o njem. Za Slovane pa imajo ti dogodki tem večji pomen, ker so se z njimi začeli mongolski navali na Rusijo. Naslednik Džingis kana je bil Ogdaï kan, ki je l. 1235. vdrl v ostalo Rusijo. L. 1240. so Mongoli porušili Kijev in zasedli skoraj vso Rusijo. Prodirali so tudi naprej in l. 1241. trčili z nemško - poljsko vojsko, ki so jo v Spodnji Šleziji potokli. Čudno je, da zmagoviti Mongoli niso prodirali še naprej na zapad. Obrnili so se na Ogrsko. Tu so si slavni vojščaki odpočili in se deloma zliili z Madžari. Ogdaï kan je umrl že l. 1242., nastali so spori za naslednika in deli slavne armade so se vrnili v Azijo. Njihov uspeh v Evropi razlagajo zgodovinarji tako, da so bili mongolski voditelji izvrstni strategji, dočim so se evropski vladarji kaj malo spoznali v

Če bi bili Mongoli trajno ostali na Ogrskem, bi sigurno odtod prihajali ropat v naše kraje. Nagla smrt Ogdaï kana je bila tedaj samo v korist našim davnim prednikom. Brez dvoma so glasovi o tej bližnji nevarnosti vznemirjali tudi slovenskega kmeta. No, že na začetku 15. stoletja so tudi Slovenci občutili azijsko nevarnost. Prišla je z druge strani, z Balkana, kjer so zavladali Turki.

V naših krajih so bili za časa Džingis kana in Ogdaï kana nemirni dnevi: vršili so se boji med plemiči za oblast in zemljo. Gospodar Kranjske je bil vojvoda Bamberški, ko pa je l. 1246. njegov rod izumrl, so se skušali dežele polastiti koroški Spannheimovci. Notranjska, Kras in Goriška so bile pod oblastjo oglejskega patrijarha in goriških grofov. Štajerska pa je nekako ob tistem času napredovala z državnega fevda v svobodno kronovino; njen gospodar je postal sin češkega kralja Otakarja Přemisla, ki je pozneje dobil v oblast tudi Kranjsko in Koroško in je tako ujedinil slovensko zemljo. V tem času so se ustoličevali na Koroškem

slovenski vojvode v slovenskem jeziku in prav leta 1227. je bil pesnik Ulrik Lichtenstein sprejet na dvoru vojvode Bernarda z vzklikom »Buge vas primi gralva Venus«. (Glej »Življenje in svet« št. 17, str. 466.)

Naše ljudstvo je bilo, kaj pa, v slabem položaju: kdo se je pač brigal za njegove zahteve in potrebe? Država mu ni bila zaščitnica, marveč zatiralka. In državo so predstavljali plemiči. Cerkev ga je sicer vnemala za oni svet,

na tem svetu pa mu je kaj malo lajšala trpljenje. Evangelij so oznanjevali nemški in laški duhovni gospodje; naša beseda je bila prezrta in zaničevana. Bili so časi, ko je papeštvo kazalo svetu veliko posvetno moč in je z nasiljem strahovalo ljudi, namesto da bi jih vodilo z ljubeznijo h Kristusu. Trčilo je na odpor velikega vladarja Friderika II., o katerem so lahko čitatelji »Življenja in sveta« brali zanimivo razpravo v 43. številki (str. 994—998).

Od milijonov k milijardam.

Bogastvo J. P. Morgana.

G Anton Kristan je v svojih zanimivih »Ameriških vtisih«, ki smo jih objavili v »Življenju in svetu« zainteresiral mnoge naše čitatelje za Ameriko. K poglavju o ameriškem bogastvu objavljamo po Miersovi knjigi »Zgodovina velikih ameriških premoženj« opis kapitalističnega razvoja enega največjih ameriških bogatašev — Johna Pierpontia Morgana.

V milijonih.

Odličen patriot in izredno naroden državljani, velik finančnik in filantrop, obhudovalni vredni industrijski voditelj, zaščitnik socialnih naprav, prijatelj kraljev in kralj med plebejci — tako in podobno se je imenoval v javnosti »nedosežaj Morgan«. Zares, njegov vpliv je bil ogromen: banke, železnice, industrije, rudniki, cele dežele zemljišč, ladje, časopisje, univerze itd. — vse to je bila njegova last.

Večina ameriških multimilijonarjev je začela karijero v ubožstvu. John Pierpont Morgan je izjema. Njegov oče je bil milijonar in družabnik banke George Peabody & Co. Ko je umrl, je podedoval sin — takrat že sam večkratni milijonar — približno 10 milijonov dolarjev.

Morgan je bil l. 1861. zdrav, močan, 24-leten mož »Po stariših je podedoval«, piše njegov življenjepisec, »pošten značaj in nadpovprečne sposobnosti.« Ne moremo trditi, da bi imel več poštenja kakor ga je bilo treba za njegove uspešne spekulacije in kupčije. Tako je n. pr. znano, da je bila tista leta Morganova domovina v težavnem položaju. Vlada je potrebovala vojakov. Mladi Morgan ni samo ostal do-

ma, marveč je celo kupčeval na račun vojne; prodajal je manj vredne puške za armado in basal v žep težke tisočake.

Veliko večji je v tem, kako si je umel pridobiti moč in vpliv. Njegova moč je bila silnejša od oblasti marsikaterega kralja ali prezidenta. Presegala je vse pravne oblike in uradnike, najvišje ljudske zastope in najvišja sodišča, zakone in ustavo 115 milijonov broječega ameriškega naroda.

Prve zmage.

Železnico Abhany — Susquehama je zgradila država New York na svoje stroške. Njen pomen je bil v tem, da je nudila direktno zvezo s premogovniki v Pensilvaniji. Čim je bila dograjena, že se je vnela bitka med dvema skupinama kapitalistov, ki sta jo hoteli dobiti v svojo oblast. Eno skupino sta vodila Gould in Firk, drugo pa Morgan. Stari kapitalistični lisjaki se niso mogli dovolj načuditi, kako se njihov naraščaj puli med sabo za to železniško progo, h katere zgradbi ni prispeval niti beliča Gould je bil star 33 let. Morgan 31 let. Vsaka skupina je kupila kolikor moči veliko akciij. Gould je lahko dajal denar, ker so se mu obnesle druge spekulacije. Morganu pa se je napolnila blagajna s prodajo pušk. Obe skupini sta dolžili druga drugo sleparij in v medsebojnem boju se je sprožilo 31 različnih procesov. Slednjič je posegla vmes država New York in naprtila obojema skupinama proces zaradi nezakonite pravične in neveljavne volitve akcijskega odbora in še raznih drugih deliktov. Spor je imelo razsoditi l. 1859. najvišje sodišče v

Rochestru. Gould in Firk sta zašla v zagato: v New Yorku sta imela na razpolago koruptne sodnike, toda v Rochestru je prevladoval Morganov vpliv. Nasprotnik je bil zadet v živo: Morgan je prodiral na vsej črti in postal tudi lastnik železniške proge Abhany. To je bil prvi njegov korak na železniško področje, kjer ga je čakala toli pomembna vloga.

Po državljanski vojni l. 1873. je bil sprejet zakon, da se ukine srebro kot plačilna vrednota. To je bila velikopotezna spletna newyorških bankirjev, ki so podkupili senat z milijonom dolarjev. Več let se je vršila zaradi tega huda bitka med ameriškimi finančniki in politiki, končni uspeh pa je bil ta, da so ameriške državne finance z vsem političnim vplivom vred prešle pod diktaturo bogatašev in da je ljudski politiki v Zedinjenih državah odklenalo.

Milijoni se množe . . .

V teh gospodarskih bojih je grabil Morgan nove milijone; tako je pri emisiji državnih papirjev v vrednosti 260 milijonov dolarjev zaslužil 5 milijonov čistega. Bil je brezobziren finančnik, vsekdar pripravljen za napad, častihlepen in mogočen. Kot pravi despot se ni ustrašil nikake ovire in ni nikoli izbiral sredstev. Iz sleherne bančne ali industrijske reorganizacije je iztisnil kaj zase. In Morganov dom se ni zadovoljil z neznatnimi dobički: 1—3 milijoni so bili običajen rezultat velikopoteznih spekulacij.

Mnogi kapitalisti niso tako pogumni in bojeviti ljudje, kakor jih običajno slikajo. Zavist, strah, prilizunstvo, pohlep, nezaupljivost, izdajstvo in druge podobne slabosti, ki je ž njimi nasičeno trgovsko življenje, povzročajo tako npravno kakor fizično strahopetnost. Navadno se izročajo v milost in nemilost svojim pravnikom; le redkokdaj nastopajo v odločnem boju kot možje zoper možje. Morgan je redka izjema. Pri njem je bila združena z bogastvom mogočna osebnost, polna neizmerne življenjske sile. Bil je mož, ki je umel dati svoji volji če treba brutalno moč, po potrebi pa tudi umstvene razloge; oboje je utegnilo marsikateremu nasprotniku pognati strah v hlače. Bil je tudi izobražen (v nasprotju z večino ameriških denarnih knezov je imel visokošolske študije), poznal je vse trgovske skrivnosti in zvijače. Ko mu je neko

nesrečno naključje skazilo obraz, je vplival še bolj na svojo okolico. Ni zaman nazval svojo jahto »Gusar«.

Konkurenco so pokopali.

Dne 2. januarja 1889 je poslala skupina Morganovih bank vsem velikim železniškim magnatom okrožnico in hkrati vabilo na konferenco o »sklenitvi tarifne pogodbe, s katero naj bi se izključila konkurenca med nekaterimi železnicami in njih interesi enotno uredili«. Pred javnostjo se je to označevalo kot posvetovanje o »ljudski, pametni, enakomerni in trdni ureditvi vozniških cen«, v resnici pa je šlo za to, da Morgan z organizacijo železniškega velekapitala iztisne iz ameriškega ljudstva milijone in milijone. Dotična okrožnica je zgodovinski dokument, ki ima večji pomen nego parlamentarni sklepi ali določbe najvišjega sodišča. Dosihmal je vse ameriško gospodarstvo slonelo na konkurenci. Zdelo se je, da je konkurenca nujno načelo gospodarskega življenja. Medtem ko je ameriška zakonodaja pripravljala nove zakone v smislu konkurenčnega načela, so se denarni mogotci pogajali o medsebojnem sporazumu v smislu »pravične« delitve interesov. Srednji ljudski sloji so se na vso moč upirali odpravi konkurenčnega boja, a ta odpor se ni dal zlomiti tako lahko kot delavski upor l. 1886.

Na omenjeni, po Morganu sklicani konferenci se je osnovala »Intestate Commerce Railway Association«, ki je imela posihdov velik vpliv. Bila je predhodnik trustov in Morgan si je pridobil po tem bankirskem parlamentu še večjo oblast. Res pa je, da večina bančnikov Morgana ni marala. Odo-bravala je sicer njegove smotre, saj je šlo za skupne interese, osebno pa se je bil Morgan redkokomu prikupil. Bil je celo za finančni svet preveč brutalen in sebičen. Vzlic temu so se mu vsi laskali v obraz, a za hrbtom, kajpak, spletkarili zoper njega.

Amerika v žrelu trustov.

L. 1898. pomeni epohalno leto v razvoju ameriškega gospodarstva. Dotlej se je izvršil preobrat: srednji sloji so se pomirili in se sprijaznili s politiko plutokracije. Za predsednika Zedinjenih držav je bil izvoljen Mc Kinley, ki se je opiral na velekapitalistom prijazen senat. Zdaj so se razmahnili trusti in udarili ameriškemu gospodarstvu

nov pečat. Razmere so se jele temeljito izpreminjati. Tovarne, železnice, plinarne, elektrarne, cestna občila, telefonske centrale itd. — vse je bilo organizirano v obliki trustov. Posameznike so nadomestile korporacije z ogromnim kapitalom in z neomejeno močjo nad delavstvom.

V tej revoluciji velekapitala zoper ljudstvo je stal Morgan na poveljniškem mestu. Močni, kruti možje, neustrašeni v zvižajah in sleparijah, so bili potrebni za uničenje zastarelega oderuškega, samoljubnega, individualističnega konkurenčnega sestava. Matori, neodločni in s skrbmi za želodec do vratu zaposleni srednji stanovi so v tem premikanju sil zapostavili interese napredka pred lastno koristjo. Niso se hoteli ganiti, marveč so se skrivali za zid zakonov. Zato pa so šli velekapitalistični revolucionarji preko zakonov in korajžno podirali ovire, ki bi se jim utegnile postaviti na pot. Bili so izkušeni rušitelji starega, pa tudi graditelji novega. Razpadajoč, zastarel industrijski sistem so nadomestili s široko sistematiziranim redom, predhodnikom bodočih boljših sistemov.

Na višku.

Na koncu l. 1902. se je zdelo, da je Morgan prvi med ameriški mogotci. V javnosti je veljal kot nadnaravno vplivajoča osebnost; moč, ki jo je osredotočil v svoji roki, se je videla skoraj mistična. In kakšen je bil rezultat njegovega pohlepa po denarju?

O Morganovem premoženju je težko sklepati. Sigurno je, da je imel l. 1902. v svoji oblasti 55.000 mil. železnic (t. j. 83.800 km). Še večja pa je bila njegova moč v industriji. Samo v enem trustu, t. j. v »United States Steel Corporation« je bil udeležen z milijardo dolarjev kapitala. Ta trust je združeval celo vrsto pomembnih podjetij: železarnne, jeklarne itd.

Spor Morgan - Carnegi in ameriška korupcija.

V nadaljnjem razvoju pa je trčil Morgan ob odločnega nasprotnika — Carnegija. Morgan je hotel namreč izdelovati polfabrikate, na katere si je Carnegi lastil monopol. To je slednjega tako razjarilo, da je hotel osnovati veletovarno cev (ki jih je izdeloval Morganov trust) in zgraditi novo železnico iz Pittsburga k morju na zapad, torej konkurenčno linijo Morganovi

pennsilvanski progi. Mogoče je, da so bili to zgolj strahovi, vendar je pretnja učinkovala, zakaj Carnegi je imel dovolj sredstev, da svoje načrte izpelje. Za Morgana je bil edin izhod: odkupiti Carnegija in organizirati trust. Nakup Carnegijevih podjetij je stal Morganov sindikat 447 milijonov dolarjev. Tako je bil trust jekla v Ameriki osredotočen docela okoli Morgana, ki mu je dal pogoje za uspešen razvoj: produkcija, prevoz in nabava sirovin — vse je bilo pod enotnim vodstvom in podrejeno znanstveni kontroli. V bančnem svetu Zedinjenih držav pa si je Morgan utrdil moč na ta način, da je podredil svojemu vplivu predvsem zavode, ki so vedno razpolagali z visokimi svotami gotovine, predvsem zavarovalnice: »New York«, »Equitable« in »Mutual«. Pri razdelitvi ogromnega dobička zavoda »Equitable« je izbruhnil spor, ki je morala vanj poseči državna oblast. Denarni mogotci so se namreč medsebojno dolžili tatvine, sleparije in drugih podobnih reči. V glavnih knjigah so našli prav zanimive postavke, tako n. pr. izdatke za podkupovanje, ki so bili ponekod prenešeni med pravne stroške. »Mutual« je izdala leta 1904. okroglo 365.000 dol. v ta namen. »New York« pa 294.000. Ta denar je šel za podkupovanje poslancev, upravnih uradnikov, časopisja itd. Tako se je dognalo, da so velike zavarovalnice prispevale v volilni sklad republikanske stranke.

Nastal je monstre-proces zoper »voditelje naroda« — denarne mogočnike. Le-tem je bilo kaj malo mar, da so prišli na slab glas, bali pa so se, da jih nepodkupljivi sodniki ne vržejo v ječo, zakaj široki sloji so zahtevali za nje strogo kazen. Nudil se je prizor za bogove: Če bi zapri le del krivcev, bi narod izgubil največje človekoljube, vzorne domoljube in za vodstvo domače industrije nujno potrebne voditelje.

Kakšen je bil rezultat obsežne in dolgo trajne preiskave? Več pravnikov je bilo politično povišanih, drugi so obogateli, izdana je bila vrsta manj pomembnih zakonov, nekoliko velekapitalistov se je moralo umakniti — drugim. Pričakovanega olajšanja ni bilo.

Cudeži vztrajnosti.

Pri proučevanju Morganove življenjske poti srečujemo njegovo posebno močno lastnost: vztrajnost. Od začet-

ka do konca je bil vztrajen v patriotizmu: najprej pri prodaji pušk državi, l. 1894. n. pr. pri tem, da je s svojimi tovariši izsilil od vlade najmanj 10 milijonov dolarjev, čeprav je bilo tisto leto za široke sloje hudo. Paniko l. 1907. je izkoristil za to, da je uničil manjše magnate in se polastil njih premoženja.

Sigurno je, da je bil Morgan udeležen na vrsti podjetij, katerih denarne skrivnosti se ne bodo nikdar izvedele v podrobnostih. Obvladal je ali vsaj vplival na kapital, ki sigurno dosega bajno svoto 22.250.000.000 dolarjev.

Morgan je živel nazadnje kot kak vladar v razkošni palači na Madison Avenue v New Yorku. Imel je divno, obsežno, marmorno umetniško galerijo, ki je bila polna najdražjih slik in kipov. Zanimal se je za literaturo in zbral obsežno knjižnico. Hotel je vplivati celo na moralo ostalih ljudi; tako je n. pr. preprečil nadaljnje vprizarjanje opere »Salome« v Metropolitan Opera House, čije patron in ravnatelj je bil. Denar, veličina, pomen, moč — vse je bilo njegovo. Tudi oblast nad onimi, ki vtikajo zločince v ječo.

Francščina za samouke.

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi

54.

PETITE CAUSE¹, GRAND EFFET²

M. Dupuy³, qui tient⁴ un hôtel 14, rue des Bernardins⁵, comme⁶ tout⁷ bon hôtelier⁸, a horreur⁹ des punaises¹⁰.

Un de ses locataires¹¹ lui¹² ayant rapporté¹³ que deux punaises¹⁴ l'avaient piqué¹⁵ pendant la nuit¹⁶, M. Dupuy jura¹⁷ qu'il les¹⁸ exterminerait¹⁹.

Ayant fait²⁰ une ample²¹ provision²² de soufre²³ il y²⁴ mit²⁵ le feu²⁶ après l'avoir placé²⁷ dans une cuvette²⁸.

Puis²⁹ il partit³⁰. La porte³¹ de la chambre³² était fermée³³. Les jours³⁴ soigneusement³⁵ bouchés³⁶ avec du papier³⁷.

Mais quelque précaution qu'eût prise³⁸ M. Dupuy, l'anhydrite sulfureux³⁹, gaz⁴⁰ subtil⁴¹ et malodorant⁴², trouva le moyen⁴³ de gagner⁴⁴ le couloir⁴⁵, de s'y répandre⁴⁶, incommode⁴⁷ les locataires⁴⁸.

Tellement⁴⁹, qu'il fallut⁵⁰ faire appel⁵¹ aux pompiers⁵².

La porte⁵³ fut enfoncée⁵⁴; des vitres⁵⁵ furent brisées⁵⁶ pour activer⁵⁷ l'aération⁵⁸. En procédant⁵⁹ à cette opération⁶⁰, le sergent⁶¹ Marius Jelond⁶² se blessa⁶³ aux mains⁶⁴. Deux autres pompiers⁶⁵ manquèrent⁶⁶ de peu⁶⁷ l'asphyxie⁶⁸.

(Quotidien, 21. 6. 1927.)

¹ (koz) ž.	vzrok
² (ef) m.	učinek
³ (masjō-dlōpōj)	ime
⁴ (tjō)	drži ima
tenir (lanir)	držati
⁵ (de-bernardj)	ime
⁶ (kom)	kot
⁷	glej Razlaga 20.)
⁸ (bā-notlje)	dober hotelir
⁹ (orcer) ž.	strah pred, gnuš
¹⁰ (pūn z) ž.	stenica
¹¹ (lokatr)	stanovanjs i najemnik
¹² (lūj)	mu (ga) } ko ga je
¹³ (jā-raportē)	izvestiši } obvestil
¹⁴ piquer (plke)	zbošiti, pčiti
¹⁵ (la-n ^o i)	noč
¹⁶ jurer (žlre)	jureri, zakleti se
¹⁷ (le)	jih
¹⁸ (eksterminare)	da jih bi (bo) uničil, izt.
exterminer	uničiti, iztreti
¹⁹ (sj ^o -ft)	[bi]
faire (fir)	napravivši, potem ko je
²⁰ (žpl)	napraviti [napravil
²¹ (provizjē)	obiln
²² (suf) m.	zaloga
²³ (i)	žveplo
²⁴ (il . . . mi)	tja
mettre	je vtaknil
²⁵ (fō)	postaviti, vtakniti
mettre le feu	ogeni
²⁶ (apr-lavwai-plase)	zapaliti
placer (plase)	potem ko ga je bil po-
²⁷ (kūvt)	postaviti, namestiti [stavil
²⁸ (pāi)	umivalnik
²⁹ (il-parti)	nato, potem
partir	je odšel
³⁰ (port)	odpotovati, oditi
³¹ (šabr)	vrata
³² (firme)	soba
fermer	zaprta
³³ (žur) m.	zapreti
³⁴ (swanjōzmā)	dnevi; špranj
³⁵ (buše)	skrbno
boucher	zamašeni
	zamašiti

- ³⁶ (avək-dü-papje) m. s papirjem
³⁷ (kəlk-prekos ə-kü-priz) katerokoli previdnost
 bi bil podvzel, kakorkoli je
 bil poskibe! za varnost
³⁸ anidrit-sülürö, žvepleni anhidrit
³⁹ (gaz) m. plin
⁴⁰ (subtil) tenak, pronicav
⁴¹ (ma:odörä) slabo dišeč
⁴² (mwajj) sredstvo
⁴³ (ganie) zaslužiti; doseči
⁴⁴ (kuiwar) hodnik
⁴⁵ (si-re,ödr) se tam razširjati; prim. ²⁸
⁴⁶ (ökämödz) nadlegujoč
 incommoder nadlegovati
⁴⁷ (talmä) tako, tako zelo
⁴⁸ (il-jalü) treba je bilo, moral je
 falloir morati
⁴⁹ (fe-rapel) napraviti klic, poklicati, po-
⁵⁰ (pöpje) gasilci [zvati
⁵¹ enfoncer la porte vrata vdreti
⁵² (vitr) ž. šipe
⁵³ briser streti, zdrobiti
⁵⁴ (aktive) pospešiti
⁵⁵ (laerasjw) ž. zračenje
⁵⁶ (a-prosedä) pristopajoč k izvršitvi, iz-
 vršujoč
 procéder (prosede) pristopati k izvršitvi
⁵⁷ (operasjw) ž. opravilo
⁵⁸ (seržw) narednik, podčastnik
⁵⁹ (marjüs-žälw) ime
⁶⁰ se blesser (sa-blese) raniti se
⁶¹ (m) ž. roke
⁶² (mäkr) sta zgrešila
 manquer zgrešiti
⁶³ (da-jö) za malo, za las
⁶⁴ (lastiks) ž. zadušenje
⁶⁵ ⁶⁶ malo je manjkalo, da se
 nista zadušila.

54 a.

Avis¹ aux lecteurs².

Tous ceux qui étudient³ ou lisent⁴ cette méthode de français sont priés⁵, dans leur propre⁶ intérêt⁷, d'envoyer⁸ leur nom⁹ et leur adresse par carte postale¹⁰, encore cette semaine, au rédacteur du „Življenje in Svet“, sous¹¹ le chiffre „Méthode“.

- ¹ (avi) m. poročilo
² (o-lektöer) čitateljem
³ (etüdi) študirajo, se učijo
⁴ (liz) čitajo
⁵ (sö-prie) so naprošeni, se prosijo
⁶ (lcer-pröpr) njih lastni
⁷ (jter) m. interes, korist
⁸ (ävwaie) poslati
⁹ (n) m. ime
¹⁰ (kart-postal) dopisnica
¹¹ (su) pod.

Récit¹ de „rescapé“²

— Alors³, vous êtes le seul⁴ survivant⁵ d'un naufrage⁶? Racontez-moi⁷ douc⁸ comment⁹ vous avez été sauvé¹⁰?

— Ah! ben voilà¹¹: j'avais raté¹² le bateau¹³! ...

(Matin.)

- ¹ (resi) m. povest, pripovedovanje
² (reskape) [narečje, mesto réchappé] tisti, ki je odnesel pete; re-
 torej [šeneč
³ (alör) edini
⁴ (la-sæl) tisti, ki preživi; preostal
⁵ (sürvivä) brodolom, ladjelom
⁶ (nofraž) pripovedujte mi
⁷ (raköte-mwa) pripovedovati
 raconter
⁸ (dö) torej; vendar
⁹ (köma) kako
¹⁰ (vu-zave-zete-sove) ste bili rešeni
 sauver (sove) rešiti
¹¹ (abj-vwaia) no prav, evo; no, na sle-
 deči način [izraz domače
 govornice]
¹² (žave rate) zamudil sem bil
 rater izgrešiti, zamuditi
¹³ (la-bato) ladja.

Za božič in novo leto bo izšlo »Jutro« v tako velikem obsegu, da se je zaradi tega prvi letnik zaključil že s to številko. Prihodnja številka »Življenja in sveta« bo izšla prvi teden v novem letu.

